

การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM):
กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า

มณีรัตน์ ชุนอาจ

งานนิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
กลุ่มวิชาการบริหารทั่วไป
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
เมษายน 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ได้พิจารณางานนิพนธ์
ของ มณีรัตน์ ขุนอาจ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

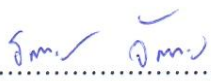
อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร)

คณะกรรมการสอบงานนิพนธ์

.....ประธาน
(อาจารย์ ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อุษณากร ทาวะรัมย์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.รชฎ จันทรน้อย)

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจอนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนีย์ ธารเสนา)

วันที่...10...เดือน.....เมษายน.....พ.ศ....2560.....

กิตติกรรมประกาศ

งานนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.กฤษณา นันทเพ็ชร อาจารย์
ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้แนวทางในการศึกษา คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ
ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบ
ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.ลือชัย วงษ์ทอง ที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข
และวิจารณ์ผลงานทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่
ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบรวมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ
นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากผู้อยู่อาศัย บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า เป็นอย่างดีในการเก็บ
รวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ทำให้งานนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ครอบครัว ที่ให้กำลังใจและสนับสนุน
ผู้วิจัยเสมอมา

มณีนรัตน์ ขุนอาจ

58930027: กลุ่มวิชา: การบริหารทั่วไป; รป.ม. (การบริหารทั่วไป)

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม/ การรักษาสีสิ่งแวดล้อม/ บ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด

มณีนรัตน์ ขุนอาจ: การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด (TENANT PARTICIPATION IN ENVIRONMENTAL CONSERVATION BY USING EFFECTIVE MICROORGANISMS (EM): A CASE STUDY OF BAAN EUA-ARTHON PROJECT IN WANGWA SUB-DISTRICT, RAYONG PROVINCE) อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์: กฤษฏา นันทเพ็ชร, ปร.ด. 87 หน้า, ปี พ.ศ. 2560.

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้อยู่อาศัยบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด จำนวน 179 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test และใช้สถิติ One-way ANOVA หากพบว่า มีความแตกต่าง จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ LSD (Least significant difference test)

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดสรุปได้ว่า ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) อันดับแรก คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และอันดับสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐาน จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้อยู่อาศัย พบว่า ผู้อยู่อาศัยที่มีอายุ การศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนผู้อยู่อาศัยที่มีเพศ อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

58930027: MAJOR: GENERAL ADMINISTRATION; M.P.A.
(GENERAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: PARTICIPATION/ ENVIRONMENTAL CONSERVATION/ BAAN
EUA-ARTHON PROJECT IN WANGWA SUB-DISTRICT, RAYONG
PROVINCE

MANEERAT KUNARD: TENANT PARTICIPATION IN ENVIRONMENTAL
CONSERVATION BY USING EFFECTIVE MICROORGANISMS (EM): A CASE STUDY
OF BAAN EUA-ARTHON PROJECT IN WANGWA SUB-DISTRICT, RAYONG PROVINCE.
ADVISOR: KRISDA NANTAPETCH, Ph.D. 87 P. 2017.

The purpose of this study was to examine a level of tenant participation in conserving environment by using Effective Microorganisms (EM) in Baan Eua-Arthon, located in Wangwa sub-district, Rayong Province. Also, this study intended to compare the level of tenant participation as classified by gender, age, educational level, occupation, length of residency in the community, and a level of knowledge and understanding of the use of Effective Microorganisms (EM). The subjects participating in this study were 179 residents living in Baan Eua-Arthon, located in Wangwa sub-district, Rayong Province. The statistical tests used to analyze the collected data included percentage, means, and standard deviation. To test the research hypotheses, the tests of t-test and One-way ANOVA were administered. The Least Significant Difference test (LSD) was also employed to test the differences between pairs.

The results of the study revealed that the level of tenant participation in conserving environment by using Effective Microorganisms (EM) in Baan Eua-Arthon, located in Wangwa sub-district, Rayong Province was at a moderate level. Specifically, the participation in receiving benefits was rated the highest, followed by the ones in relation to decision-making, operation, and evaluation, respectively. Also, based on the results from the comparisons, it was shown that no statistically significant differences were found in the level of participation in conserving environment by using Effective Microorganisms (EM) in Baan Eua-Arthon among the subjects with different age and educational level. Thus, the research hypothesis was rejected. Finally, there were statistically significant differences in the level of participation in conserving environment by using Effective Microorganisms (EM) in Baan Eua-Arthon among the subjects with different gender, occupation, length of residency in the community, and the level of knowledge and understanding of the use of Effective Microorganisms (EM) at a significant level of .05. Therefore, the research hypothesis was accepted.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
สมมติฐานของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	8
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	17
แนวคิดเกี่ยวกับจุลลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	32
นโยบายและข้อมูลทั่วไปของบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	55
การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	56
เกณฑ์การแปลผล	57

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย	58
ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ศึกษา.....	58
ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM).....	60
ระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มี ประสิทธิภาพ (EM)	61
ผลการทดสอบสมมติฐาน	66
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	73
สรุปผลการวิจัย	73
อภิปรายผลการวิจัย.....	74
ข้อเสนอแนะ	78
บรรณานุกรม	79
ภาคผนวก	82
ประวัติย่อของผู้วิจัย	87

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปตัวแปรอิสระที่พบในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการรักษา สิ่งแวดล้อม	52
2	ที่มาของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา	53
3	จำนวน และร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้อยู่อาศัย บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า.....	58
4	จำนวน และร้อยละแบ่งตามระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ของผู้อยู่อาศัย บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า.....	60
5	จำนวน และร้อยละของระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	61
6	จำนวน และร้อยละแบ่งตามระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	63
7	จำนวน และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ.....	63
8	จำนวน และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	64
9	จำนวน และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	65
10	จำนวน และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	65
11	การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามเพศ	67
12	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วม ในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามอายุ.....	67
13	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วม ในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามการศึกษา.....	68

สารบัญดาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
14 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามอาชีพ.....	68
15 ผลความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามอาชีพ	69
16 การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	70
17 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามความรู้ความเข้าใจ	71
18 ผลความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามความรู้ความเข้าใจ	71
19 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน.....	72

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
2	วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff	12
3	ระยะต่าง ๆ ของการวางแผนการมีส่วนร่วม.....	13
4	เปรียบเทียบระยะเวลาการตัดสินใจแต่ฝ่ายเดียว กับการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	15
5	องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน	22
6	แบบจำลองการจัดการตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน	26
7	แบบจำลองในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน	28

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเคหะแห่งชาติเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัย พัฒนา โครงการที่อยู่อาศัย เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายตามนโยบายรัฐ บริหาร และพัฒนาชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตการอยู่อาศัยของประชาชน เผยแพร่องค์ความรู้วิชาการด้านการพัฒนา ที่อยู่อาศัย และการพัฒนาเมืองของประเทศ ส่งเสริม และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรชุมชน ในการพัฒนาที่อยู่อาศัย บริหารจัดการตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยดำเนินงานตามกฎระเบียบมาตรฐานที่กำหนด (การเคหะแห่งชาติ, 2560)

บ้านเอื้ออาทรเป็น โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามนโยบายรัฐบาลที่มอบหมายให้ การเคหะแห่งชาติ ดำเนินการจัดสร้างที่อยู่อาศัยแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาส ผู้มีรายได้น้อย ทั้งในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและเมืองหลักในภูมิภาคให้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองในราคา ที่สามารถรับภาระได้มีหน่วยก่อสร้างทั้งสิ้น 281,556 หน่วย โดยรัฐบาลให้การอุดหนุนในด้านราคา ขายแก่ผู้ซื้อในอัตรา 80,000 บาทต่อหน่วย และกระทรวงการคลังให้การการสนับสนุนจัดหา แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้แก่การเคหะแห่งชาติ โดยมีธนาคารอาคารสงเคราะห์และธนาคาร ออมสินเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านสินเชื่อที่อยู่อาศัยแก่ผู้ซื้อบ้านเอื้ออาทร (ศูนย์บริการวิชาการ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553) ผลการดำเนินงาน ณ กันยายน พ.ศ. 2558 การเคหะแห่งชาติได้ ดำเนินการสร้างบ้านเอื้ออาทรแล้วเสร็จจำนวน 276,932 หน่วย อยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้างรวม 4,624 หน่วย ส่งมอบอาคารให้ผู้อยู่อาศัยแล้วทั้งสิ้น 261,821 หน่วย (การเคหะแห่งชาติ, 2559 ก)

ปัจจุบันบ้านเอื้ออาทรในจังหวัดระยอง มีจำนวน 12 ชุมชน ทั้งหมด 4,123 หน่วย ส่งมอบ อาคารให้ผู้อยู่อาศัยแล้วทั้งสิ้น 4,036 หน่วย ประกอบด้วยบ้านเดี่ยว 2 ชั้น บ้านแถว 2 ชั้น บ้านแฝด 2 ชั้น ขนาดที่ดินประมาณ 16-21 ตารางวา ในด้านการบริหารชุมชน การเคหะแห่งชาติ มีแผนงาน ตามยุทธศาสตร์การบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ เพื่อส่งเสริม ให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนตนเองทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดแผนงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ผ่านโครงการต่าง ๆ และการจัดตั้งองค์กรชุมชน เช่น ด้านสังคม โครงการอบรมให้ความรู้เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โครงการเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมวันสำคัญ ด้านเศรษฐกิจ โครงการอบรมฝึกอาชีพ โครงการวินัยการเงิน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ อบรม

ให้ความรู้บัญชีการเงิน ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดตั้งธนาคารขยะ การส่งเสริมการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) โครงการต่าง ๆ ดังกล่าว ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ส่งมอบอาคารและบรรจุผู้อยู่อาศัย จนถึงปัจจุบันในปีงบประมาณ 2559 (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2558-เดือนกันยายน พ.ศ. 2559) ทั้งนี้รวมถึงการถ่ายทอดประสบการณ์ การแก้ปัญหา เพื่อเตรียมความพร้อมในการบริหารชุมชน ภายหลังจากที่การเคหะแห่งชาติ บริหารโครงการในระยะเวลา 5 ปีแรก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ร่วมกันของผู้อยู่อาศัย รวมทั้งเสริมสร้างจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนของการเคหะแห่งชาติที่ผ่านมา มีโครงการที่โดดเด่น คือ โครงการรักษาสีสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) มุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ลดปัญหาน้ำเน่าเสีย ที่เกิดจากการใช้น้ำ พัฒนาชุมชน และสภาพแวดล้อมในชุมชนให้ปราศจากมลพิษ ให้ชุมชนรู้จักกระบวนการนำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) มาใช้ประโยชน์ สร้างรายได้ สร้างงานให้กับกลุ่มผู้ว่างงาน แม่บ้าน ผู้สูงอายุ และเยาวชน ซึ่งที่ผ่านมาได้ดำเนินงาน โครงการรักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ในบ้านเอื้ออาทรระยอง บ้านฉาง 3, ประแสร์ 2, วังหว้า แต่ในส่วนของผลการดำเนินงานไม่ได้มีระบุไว้ในรายงานของการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบชัดเจน ทำให้ไม่ทราบว่าผู้อยู่อาศัยได้รับประโยชน์หรือผลกระทบจากการดำเนินโครงการ มากน้อยเพียงใด (การเคหะแห่งชาติ, 2559 ข)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย ในการรักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว้า เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนของบ้านเอื้ออาทรได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

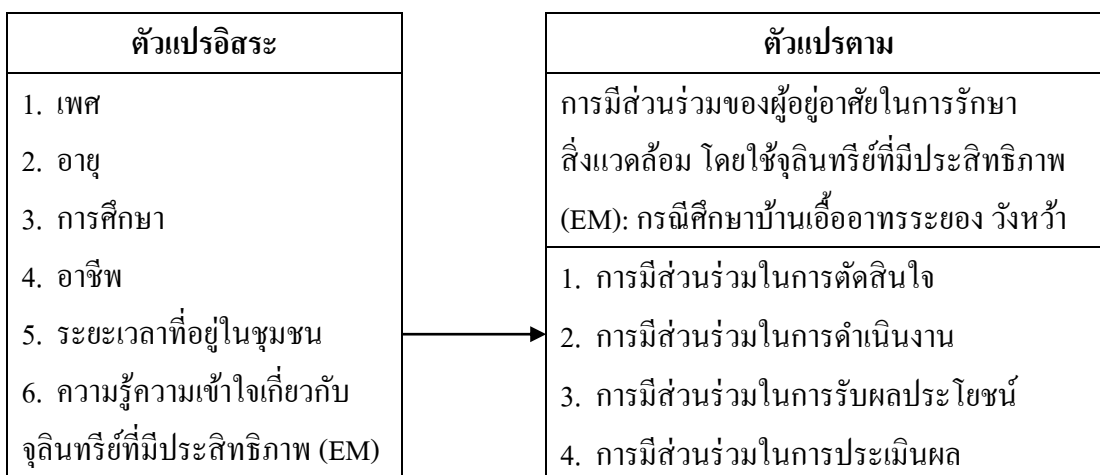
1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว้า
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว้า จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้อยู่อาศัยที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน
2. ผู้อยู่อาศัยที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน
3. ผู้อยู่อาศัยที่มีการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน
4. ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน
5. ผู้อยู่อาศัยที่มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน
6. ผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980) ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จึงได้ตัวแปรที่ศึกษา ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาร้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า
2. ทราบถึงความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาร้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า
3. ได้ข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ของบ้านเอื้ออาทรอื่น ๆ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาร้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980) ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
 - 1.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
 - 1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
2. ขอบเขตด้านประชากร ผู้อยู่อาศัยในบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง วังหว่า จำนวน 179 คน (สำนักงานเคหะชุมชนระยอง, 2560)

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยและเก็บข้อมูลในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้การศึกษามีความเป็นไปด้วยความถูกต้องอยู่ในขอบเขตของการศึกษา จึงได้กำหนดนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยไว้ ดังนี้

บ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง หมายถึง บ้านที่การเคหะแห่งชาติ ดำเนินการจัดสร้างตามนโยบายรัฐบาล เพื่อประชาชนผู้ด้อยโอกาสผู้มีรายได้น้อย ให้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า

ผู้อยู่อาศัย หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง วังหว่า

ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน หมายถึง ช่วงเวลาที่ผู้อยู่อาศัย อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่วันแรกจนถึงจนถึงปัจจุบัน นับเวลาเป็นปี โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. น้อยกว่า 5 ปี
2. 5 ปีขึ้นไป

การมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงออกของผู้อยู่อาศัยในบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง วังหว่า ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย ในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การมีส่วนร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อการตัดสินใจดำเนินกิจกรรม ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม และร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อม ร่วมสนับสนุนทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) หมายถึง ร่วมรับผลประโยชน์จากการรักษาสิ่งแวดล้อมนำ EM ไปใช้ในครัวเรือน นำความรู้ไปถ่ายทอดให้คนใกล้ชิดตัวหรือคนอื่น ๆ และได้รับผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมหลังจากนำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปใช้

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง ร่วมติดตามผลการดำเนินงาน ร่วมทำแบบประเมินผล ให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน และได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการประเมินผลการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ EM

จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) หมายถึง กลุ่มจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง ทำหน้าที่ย่อยสลายหรือแปลงกลืนเหิมน ช่วยปรับสภาพความสมดุลของสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 1.2 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม
 - 1.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม
 - 1.4 แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
 - 2.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน
 - 2.2 องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน
 - 2.3 เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน
 - 2.4 การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน
 - 2.5 แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)
 - 3.1 ความหมายของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)
 - 3.2 ลักษณะทั่วไปของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)
 - 3.3 การประยุกต์ใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)
 - 3.4 ประโยชน์ของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)
 - 3.5 การใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) กับสิ่งแวดล้อม
4. นโยบายและข้อมูลทั่วไปของบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง
 - 4.1 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับบ้านเอื้ออาทร
 - 4.2 ข้อมูลทั่วไปของบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

Creighton (1941 อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี บุรีกุล และเมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี, 2551) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการ และค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นกรณีปฏิบัติสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

คำจำกัดความอื่น ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมียุทธศาสตร์ประกอบต่อไปนี้ไว้ด้วย คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนใช้กับการตัดสินใจในการบริหาร กล่าวคือ การตัดสินใจที่ดำเนินการโดยหน่วยงานต่าง ๆ (และบางครั้งโดยองค์กรเอกชน) ไม่ใช่กับการตัดสินใจของผู้ที่มาจากการเลือกตั้งหรือตุลาการ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูลแก่ประชาชนแต่เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินใจและประชาชนซึ่งต้องการมีส่วนร่วม

3. มีกระบวนการอย่างเป็นระบบของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือโดยไม่คาดคิดมาก่อน

4. ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมได้รับผลกระทบในระดับต่าง ๆ หรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่กำลังดำเนินการอยู่

สมาคมนานาชาติเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน (The International Association for Public participation หรือ IAP2) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการให้ความหมายของค่านิยมหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ประชาชนควรมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจอันเกี่ยวข้องกับการกระทำที่มีผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงคำสัญญาที่จะเปิดโอกาสให้ข้อเสนอแนะของประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสื่อสารเข้าถึงจุดสนใจ (Interests) ต่าง ๆ ของผู้มีส่วนร่วมและตอบสนองความต้องการในกระบวนการของผู้มีส่วนร่วมทั้งหมด

4. กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนแสวงหาและเอื้อให้เกิดการเข้าร่วมของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบ

5. กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนนำผู้มีส่วนร่วมเข้าร่วมพิจารณาว่าพวกเขาจะมีส่วนร่วมได้อย่างไร

6. กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีข้อมูลที่พวกเขาต้องการ เพื่อใช้ในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

7. กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนสื่อสารกับผู้เข้าร่วมถึงวิธีการที่ความคิดเห็นของพวกเขาจะมีผลต่อการตัดสินใจอย่างไร

คำว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) กล่าวคือ เป็นการทำให้ข้อมูลไปถึงสาธารณชน บ่อยครั้งที่มีการใช้คำนี้หมายถึง การประชาพิจารณ์ (Public hearings) ซึ่งเปิดโอกาสให้สาธารณชน ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่องค์การประสงค์จะดำเนินการ คำนี้ยังใช้เพื่อแสดงนัยถึงการบรรลุข้อตกลงร่วม กันกับสาธารณชนที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการนั้น

ไม่มีใครสามารถออกแบบโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนได้โดยไม่ทำให้เกิด ความชัดเจนในการแปลความหมายเพื่อใช้กับ โครงการเป็นการเฉพาะ

จะเข้าใจได้ดีที่สุดหากอธิบายการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง และ เพราะเป็นเรื่องความต่อเนื่อง จึงมีประเภทของการมีส่วนร่วมมากมายไม่จำกัดในแต่ละระดับ แต่สำหรับเป้าหมายของเราถือว่ามี 4 ประเภทสำคัญ ดังนี้

1. ให้ข้อมูลแก่ประชาชน
2. รับฟังความคิดเห็นของประชาชน
3. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา
4. พัฒนาหาข้อตกลงร่วมกัน

Kasperson and Breitbank (1974 อ้างถึงใน ยุทธพงษ์ ใสประมงค์, 2555) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนทำตนเป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรม ในกระบวนการพัฒนาซึ่งจะบังเกิดผล คือ สามารถแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ได้ และผลของกิจกรรม จะต้องย้อนกลับมาสู่พวกเขาเอง United Nations Research Institute of Social Development (UNRISD) ระบุความหมายว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่อง ดังนี้

1. การตัดสินใจ
2. การเข้าร่วมกิจกรรม
3. การร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมที่เกิดจากกิจกรรมนั้น ๆ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-พ.ศ. 2544) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า โดยเหตุที่ในปัจจุบันปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม มีความซับซ้อนและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของ หลายฝ่ายในสังคม ในขณะที่การพัฒนาในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ทำให้ภาคประชาชนเติบโต และมีศักยภาพ มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการของรัฐ

และบริหารจัดการชุมชน อีกทั้งภาครัฐเองมีขีดความสามารถจำกัด จำเป็นต้องเปิดโอกาสและส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมได้มีส่วนเข้ามาแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

1. จัดกระบวนการหรือกลไกในการบริหารจัดการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การจัดทำแผน และการดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน
2. สนับสนุนให้มีคณะกรรมการของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น ให้ร่วมคิดร่วมทำงานและเรียนรู้ประสบการณ์ความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน
3. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนหรือท้องถิ่นในการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และผลกระทบจากการพัฒนา
4. จัดให้มีกระบวนการ และช่องทางของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการพัฒนาเป็นสองระบบควบคู่กันไป คือ ระบบการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกับภาครัฐ ซึ่งเป็นระบบที่มีการปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน และระบบการจัดการกิจกรรมการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนในด้านนโยบาย มาตรการ และงบประมาณสนับสนุน
5. เสริมสร้างวิสัยทัศน์และสร้างขีดความสามารถในการจัดการหรือการมีส่วนร่วมให้แก่องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สาธารณชน ภาคธุรกิจเอกชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินแผนงานโครงการของรัฐหรือของชุมชน เช่น การใช้มาตรการจูงใจทางภาษี การสนับสนุนการฝึกอบรมด้านการจัดการ และการส่งเสริมความร่วมมือกับฝ่ายอื่น ๆ ในสังคม
6. พัฒนาศักยภาพการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของรัฐและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานประชาสัมพันธ์ ภาครัฐและภาคเอกชนในการให้บริการข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประเทศแก่ข้าราชการในกระทรวง ทบวง กรม และประชาชนอย่างเพียงพอให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

กันตินันท์ จำปาแพง (2552) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's participation) หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าหมายถึง ความพร้อมหรือโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชนหรือชุมชนยอมรับผิชอบหรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทรศณะที่แตกต่างกันอีก 4 ความหมาย คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือกระบวนการของประชาชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากร และสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกสังคมและในการมีส่วนร่วม ประชาชนได้พัฒนาความรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออก ซึ่งความรู้สึกรู้สึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามีแสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการแสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงออกซึ่งวิธีการแก้ปัญหาและลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากจะส่งผลให้โครงการต่าง ๆ เกิดประสิทธิผล

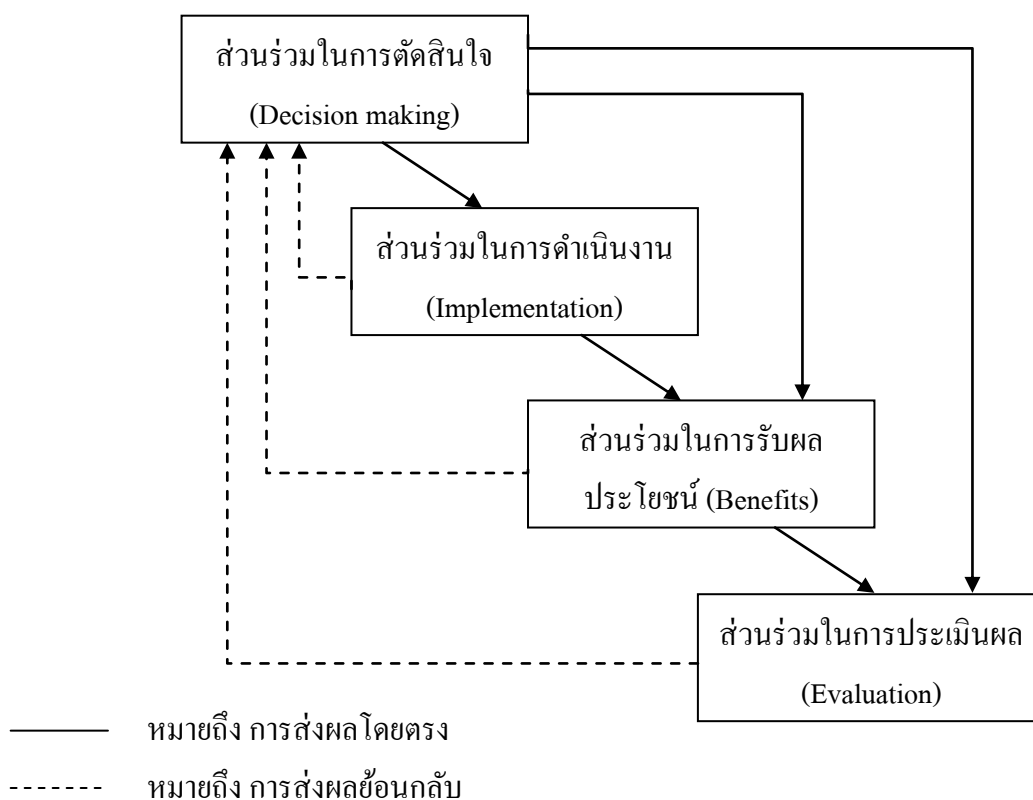
องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1980 อ้างถึงใน วิษณุ หยกจินดา, 2557) เสนอองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมไว้ 4 แบบ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

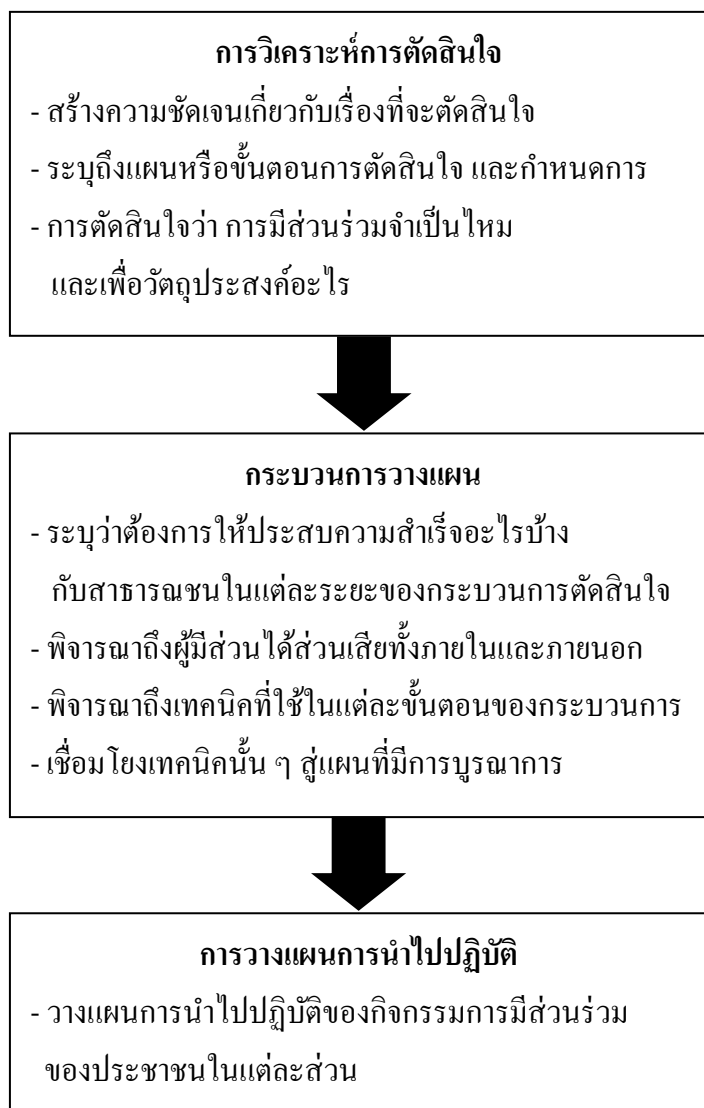
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคม
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม ได้

ภาพที่ 2 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (Cohen & Uphoff, 1980)

Creighton (1941 อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, 2551) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอยู่ 3 ระยะ ดังนี้

ภาพที่ 3 ระยะเวลาต่าง ๆ ของการวางแผนการมีส่วนร่วม

ระยะที่หนึ่ง ประกอบด้วย การวิเคราะห์บริบทของการตัดสินใจที่โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะนำไปใช้ ในระยะนี้งานที่ต้องทำ คือ การทำให้กระบวนการตัดสินใจมีความชัดเจน พร้อมทั้งพิจารณาถึงว่ามีประเด็นไหนหรือไม่ในตัวกระบวนการที่อาจจะมีผลต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการการมีส่วนร่วมนี้ และการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ในเรื่องนี้มีความจำเป็นไหม ถึงแม้ว่าระยะนี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับบริบทของการตัดสินใจ และไม่ใช่ตัวกระบวนการการมีส่วนร่วมจริง ๆ แต่ก็ถือเป็นความจำเป็นที่ต้องดำเนินการก่อนการมีส่วนร่วมจริง ๆ ที่จะนำมาบูรณาการเข้าไปในกระบวนการตัดสินใจ

ระยะที่สอง จะเกี่ยวข้องกับประเภทของบุคคลที่จะมาร่วมวางแผนซึ่งจะเริ่มคิดเมื่อเขากำลังพูดถึงการพัฒนาแผนการมีส่วนร่วม พิจารณาถึงกิจกรรมที่สอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการ

การตัดสินใจ กระบวนการวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบดูว่าเรากำลังพยายามจะทำอะไรให้สำเร็จกับสาธารณชนในแต่ละระยะในกระบวนการตัดสินใจและพัฒนาถึงเทคนิคที่ดีที่สุดที่อาจนำมาเพื่อใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์

ระยะที่สาม ของการวางแผนคือ การวางแผนการนำไปปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น ถ้าเรารู้สึกว่าเรากำลังจะมีการจัดโครงการเพื่อพัฒนาชุมชน การวางแผนการนำไปปฏิบัติ ควรจะเกี่ยวข้องถึงรายละเอียดอะไรบ้าง ทำการประชาสัมพันธ์อย่างไร ใครเป็นผู้จัดเตรียมงาน และใครเป็นผู้ดำเนินโครงการ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต้องกำหนดขั้นตอนในเรื่องที่จะทำการตัดสินใจว่าการมีส่วนร่วมนั้นเพื่อวัตถุประสงค์ใด การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมถึงเทคนิควิธีที่จะนำมาใช้ในโครงการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในทางบวกและทางลบ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งระหว่างดำเนินโครงการ และสิ้นสุดโครงการ

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

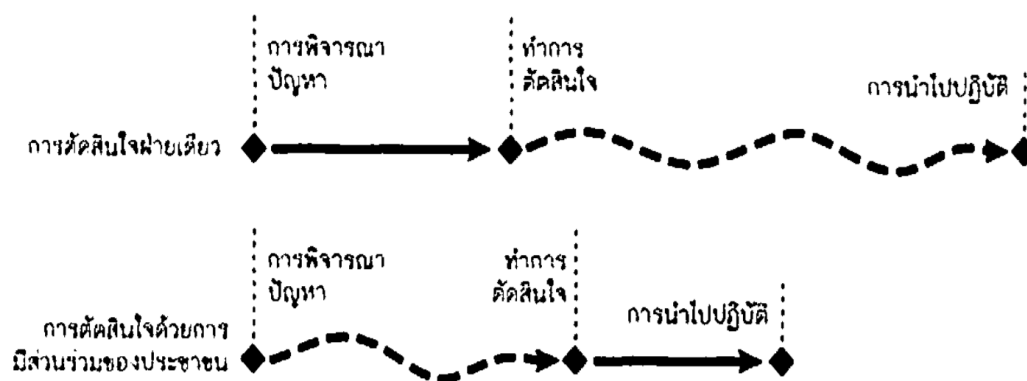
Creighton (1941 อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, 2551) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น บ่อยครั้งที่กระบวนการของการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์ และความต้องการของโครงการ หรือนโยบายสาธารณชนสามารถผลักดันให้เกิดการคิดทบทวนสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งอาจทำให้มองไม่เห็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้ บ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ใหม่ นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับเวลาและแน่นอนเวลาที่ได้เสียไป จากวิธีการที่ได้ใช้มาก่อนในอดีต บ่อยครั้งที่สาธารณชนมีข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่หรือเกี่ยวกับการนำการตัดสินใจไปดำเนินการอย่างไร ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่สำเร็จและไม่สำเร็จ

2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การมีส่วนร่วมของประชาชนใช้เวลามากขึ้นจริงดังภาพที่ 4 แสดงให้เห็นการตัดสินใจฝ่ายเดียว อาจจะเร็วที่สุดแต่ในที่สุดแล้วจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ในการดำเนินการ บ่อยครั้งที่มีการต่อต้านมากเสียจนไม่อาจดำเนินการได้เลย

ประสิทธิภาพของการตัดสินใจไม่อาจประเมินเพียงใช้การวัดเรื่องของเวลาและต้นทุนเท่านั้น แต่คงจะต้องพิจารณาถึงความล่าช้าและต้นทุนที่เกิดขึ้น ที่หมดไปกับการหาทางออกว่า

จะตัดสินใจอย่างไร ถ้าการตัดสินใจรวดเร็วแต่คุณแปลกแยกไปจากจุดสนใจของแต่ละคน และแต่ละกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว การตัดสินใจแต่ฝ่ายเดียวอาจเกิดการโต้แย้ง ล่าช้า หรือการฟ้องร้องกัน แม้ว่าการตัดสินใจที่เกิดขึ้นและนำไปปฏิบัติได้

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบระยะเวลาการตัดสินใจแต่ฝ่ายเดียว กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. การสร้างนันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขา ก็อยากเห็นว่ามันเกิดผลทางปฏิบัติ ไม่เพียงแต่เกิดการสนับสนุนทางการเมืองเพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติแต่กลุ่มต่าง ๆ และปัจเจกชนแต่ละคนยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด ทันทีที่ข้อโต้แย้งคุ่เคิดขึ้น และแบ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน จะทำให้เกิดความยากขึ้นในการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาชนเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแสดงความต้องการ และข้อห่วงกังวลโดยปราศจากการเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่เริ่มแรกสามารถช่วยลดความน่าจะเป็นที่ชุมชนจะพบกับ การเผชิญหน้าที่เจ็บปวด อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่สิ่งวิเศษที่สามารถเป็นอะไรได้ทุกอย่าง การมีส่วนร่วมไม่อาจลดหรือกำจัดความขัดแย้งทั้งหมดได้

6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม วิธีทางที่จะบรรลุ และคงไว้ซึ่งความชอบธรรม โดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน ก็คือ การดำเนินการตามกระบวนการการตัดสินใจที่โปร่งใสและมีความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน และมีสาธารณชนเข้ามา

มีส่วนร่วม โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้สาธารณชนได้รับข้อมูลมากกว่า ถึงเหตุผลเบื้องหลังของการตัดสินใจนั้น

7. การคาดการณ์ความหวังกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ขององค์การมาทำงานกับสาธารณชนในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน พวกเขาจะเริ่มมีความอ่อนไหวมากขึ้นต่อความหวังกังวลของสาธารณชน และมุมมองที่สาธารณชนมองการทำงานขององค์การ มุมมองเหล่านี้มักเกิดขึ้นจากภายในเพื่อที่เจ้าหน้าที่จะมีความตระหนักมากขึ้นต่อการตอบสนองที่อาจเกิดขึ้นของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์การ แม้ในกรณีที่ประเด็นไม่ใหญ่เพียงพอที่จะจัดทำโครงการการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีสาธารณชนที่มีความรู้ การมีส่วนร่วมไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นเนื้อหา แต่ยังเรียนรู้ว่าการตัดสินใจที่ทำได้โดยรัฐบาลเกิดขึ้นได้อย่างไร และเพราะเหตุใด การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการฝึกอบรมผู้นำในอนาคตอีกด้วย เนื่องจากประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน พวกเขาจะเรียนรู้วิธีการสร้างพลังอำนาจต่อผู้อื่น และเรียนรู้วิธีการประสานงานกัน การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การฝึกอบรมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ วันนี้แต่ละคนอาจจะเป็นเพียงตัวแทนของกลุ่มหรือกลุ่มผลประโยชน์ ฟรังก์นี้พวกเขาจะเป็นแหล่งศูนย์รวมของผู้นำในระดับภาค และระดับชาติ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้นำในอนาคตจะเรียนรู้ทักษะของการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม คือ การเพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจ เพื่อให้ตรงต่อความต้องการของคนที่มีส่วนร่วมเอง สร้างฉันทามติ เป็นการลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น เพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติเมื่อทุกคนมีความเป็นเจ้าของร่วมและดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือถึงรวมถึงความชอบธรรม

แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะนอกจากจะเป็นการให้โอกาสแก่คนในชุมชนได้มีโอกาสร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนตามสภาพปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนรวมทั้งสอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะแล้วยังเป็นการใช้ศักยภาพของชุมชนในการเกื้อหนุนให้เกิดการบูรณาการการมีส่วนร่วมในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาอาชีพ การศึกษา ศาสนา การเมือง การปกครอง และการสร้างความเท่าเทียม ความเสมอภาคในชุมชน เป็นต้น อันอาจเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยลดช่องว่างของการพัฒนา สร้างสมดุลของการพัฒนาอันเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืนต่อไป (พจนาน อินทรมานนท์, ม.ป.ป.)

การส่งเสริมเรื่องความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถทำได้หลาย ๆ ช่องทางได้แก่

1. ผ่านระบบการศึกษา ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย ผลิตบทความเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้บริหารสถาบันการศึกษาเปิดให้ช่องให้นักเรียนนักศึกษาได้แสดงออกถึงความต้องการของตนหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการศึกษา มีช่องทางในการวิจารณ์การเมือง วิจารณ์การทำงานของผู้บริหารหรือวิจารณ์การสอนของครูหรืออาจารย์
2. ผ่านทางสื่อมวลชน นำเสนอบทความเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มีรายการให้ประชาชนได้แสดงออกถึงปัญหาของตนหรือปัญหาของชุมชนของตน แสดงข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา สื่อรายงานหรือวิเคราะห์การทำงานหรือผลงานของรัฐบาลอย่างเต็มที่ สืบสวน ตรวจสอบความโปร่งใสของรัฐบาล หน่วยงานตรวจสอบ องค์กรยุติธรรมโดยปราศจากอคติหรือการครอบงำทางการเมือง
3. ผ่านทางรัฐบาล รัฐบาลมีเวทีรับฟังปัญหาของประชาชน รับฟังข้อเสนอแนะของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือส่งตัวแทนในการแก้ปัญหา พิจารณากฎหมายที่เสนอโดยประชาชน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก การทำประชามติในการตัดสินใจที่สำคัญ เปิดโอกาสให้มีการชุมนุมประท้วงของประชาชนที่ชุมนุมโดยสงบตามกรอบกฎหมาย (การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, 2558)

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2553) กล่าวว่า นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ว่า หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคม โดยส่วนรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเองและร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเองชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น การพัฒนาเป็นเสมือนกลวิธีหรือมรรควิธี (Means) ที่ทำให้เกิดผล (Ends) ที่ต้องการ คือ คุณภาพชีวิตชุมชน และสังคมที่ดีขึ้น

นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ใกล้เคียงกับนักสังคมวิทยา คือ เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่นักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่มนุษย์ในชุมชนต้องร่วมกันดำเนินงานและได้รับผลจากการพัฒนาร่วมกัน

หน่วยงาน นักวิชาการและนักปฏิบัติการด้านการพัฒนาชุมชนขององค์การระหว่างประเทศและประเทศต่าง ๆ ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้มากมาย ซึ่งส่วนใหญ่มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. ที่ประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญ เรื่องการบริหารและการปกครองของประเทศ ในทวีปแอฟริกา ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนาชุมชน” ไว้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1948 ว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและเกิดจากความคิดริเริ่มของประชาชน แต่ถ้าประชาชนไม่เกิดความริเริ่มก็ใช้เทคนิคกระตุ้นให้เกิดความริเริ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างแท้จริง

2. องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายไว้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1955 ว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการเสริมสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง โดยความคิดริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปีต่อมาได้ปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการรวมกำลังระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและผสมผสานเข้าเป็นชีวิตของชาติ ทำให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเองเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้อย่างเต็มที่

3. องค์การบริหารวิเทศกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา (The United States Agency for International Development: AID) ได้ให้ความหมายไว้เมื่อปี ค.ศ. 1956 ว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งประชาชนในชุมชนร่วมกันจัดวางแผนและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยกำหนดว่ากลุ่มของตนและแต่ละบุคคล มีความต้องการอย่างไร มีปัญหาอะไรร่วมกัน แล้วจัดทำแผนของกลุ่มและของแต่ละบุคคล เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้มากที่สุด แล้วเสริมด้วยบริการและวัสดุจากองค์การหรือหน่วยงาน ภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่อยู่นอกชุมชน

4. นักวิชาการต่างประเทศได้ให้ความหมายเอาไว้ในทำนองเดียวกันว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการทางสังคมซึ่งประชาชนในชุมชนนั้นได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติการ ก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา ตลอดจนขอความช่วยเหลือจากองค์กรของรัฐบาลหรือองค์การอาสาสมัครอื่น ๆ อันเป็นการร่วมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินงานไปในแนวทางที่ต้องการระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาสร้าง ความเจริญให้แก่ชุมชน ประกอบด้วย การช่วยตนเอง การให้ความสำคัญต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ลักษณะของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและลักษณะอื่น ๆ ของชุมชนแห่งนั้นเป็นส่วนรวม

5. กรมการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การพัฒนาชุมชน” คือ การพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน ให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล

เป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

6. นักวิชาการและนักพัฒนาชุมชนของประเทศไทย คือ พัฒน์ บุญรัตพันธุ์ (2517; นิรุติ ไชยกุล, 2522; ไพรัตน์ เศษรินทร์, 2524; ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534; สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2526) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ในทำนองเดียวกันว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการที่รัฐบาลและประชาชนในชุมชน ร่วมมือกันวางแผนเพื่อปรับปรุงโครงสร้างชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองของประชาชน เป็นสำคัญ แต่ถ้าประชาชนไม่เกิดความคิดริเริ่มด้วยตนเอง รัฐบาลก็ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และถ้ามีความจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์การภายนอกชุมชนได้

โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า คือ การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (Process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and structured change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาค เอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาการเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังอาจหมายถึง การเรียนรู้และการสร้างไว้ซึ่งทุนทางสังคม (Social capital) ที่ชุมชนมีมาแต่ดั้งเดิม คือ ภูมิปัญญา ระบบนิเวศ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี ขนบธรรมเนียม ชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษา อีกด้วย

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551) สรุปสาระสำคัญของความหมาย การพัฒนาชุมชน ได้ดังนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนหรือชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ หรืออาจจัดแบ่งเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ให้ดีขึ้น
2. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมกับสนับสนุนให้ประชาชนมีความคิดริเริ่ม และร่วมมือกันช่วยเหลือตัวเอง
3. หน่วยงานของรัฐคอยให้การสนับสนุนด้านวิชาการ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้หน่วยงานของภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทร่วมด้วย
4. ในที่นี้ถือว่า การพัฒนาชุมชนมีฐานะเป็นกระบวนการที่ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาและ/ หรือประชาชนนำไปเป็นกลยุทธ์ (Strategy) หรือมรรควิธี (Means) หรือแนวทางในการดำเนินงาน ผ่านทางกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอนที่เป็นระบบระเบียบทั้งในเมืองและในชนบท

5. การให้ความหมายคำว่า การพัฒนาชุมชน มิใช่เป็นการนำคำว่า “พัฒนา” กับคำว่า “ชุมชน” มาต่อดัดกันแล้วแปลความหมายรวมกันไป เท่าที่ผ่านมามีผู้รู้เป็นจำนวนมากได้แปลหรือให้ความหมายเช่นนี้ แต่ในที่นี้คำว่า การพัฒนาชุมชนเป็นคำ ๆ เดียวที่มีความหมายของตัวเอง โดยเฉพาะไม่ต้องอาศัยความหมายของคำว่า พัฒนา และคำว่า ชุมชน มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดความหมายแต่ประการใด

6. คำว่า การพัฒนาชุมชน (Community development) มิได้มีความหมายเดียวกันหรือเหมือนกับคำว่า พัฒนา (Development) เหตุผลก็คือ การพัฒนาชุมชนเป็นคำที่มีความหมาย เป้าหมาย ปรัชญา แนวคิด หลักการ และการดำเนินงานที่แตกต่างไปจากคำว่า พัฒนา กล่าวโดยย่อ “การพัฒนาชุมชนไม่ใช่การพัฒนาโดยทั่วไป” ตัวอย่างเช่น 1) ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมุ่งพัฒนา และให้ความสำคัญกับคนมากที่สุด แต่การพัฒนาโดยทั่วไปมุ่งพัฒนาทางวัตถุ เศรษฐกิจหรือพื้นที่เป็นหลัก 2) การพัฒนาชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนอย่างมาก แต่การพัฒนาโดยทั่วไปไม่ให้ความสำคัญกับประชาชนมากเท่าที่ควรหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือเพื่อให้ครบขั้นตอนเท่านั้น 3) การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเองและปกครองตนเอง โดยรัฐคอยให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ ในขณะที่การพัฒนาโดยทั่วไปมีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาพึ่งพิงสังคมเมืองหรือรัฐหรือบุคคลภายนอกชุมชน 4) การพัฒนาชุมชน เน้นขั้นตอนการดำเนินงาน เช่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผน ลงมือปฏิบัติงาน และประเมินผล แต่การพัฒนาโดยทั่วไปมุ่งที่ผลสำเร็จของงานเป็นหลัก เหล่านี้เป็นต้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพื่อร่วมกันปรับเปลี่ยนความเป็นอยู่ของตนเองและของชุมชน ด้วยการดำเนินการตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ ด้วยความสามารถของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอก

องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2550) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

1. คนในชุมชน คนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาของคน โดยความร่วมมือกันของคนและเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน โดยตรง ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ

2. ทุนของชุมชน ทั้ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจและทุนสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทางสังคม กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น ทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ ผลิตภัณฑ์ รายได้ แหล่งทุนของชุมชน เป็นต้น ทุนสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่าไม้ แร่ธาตุ ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง น้ำตก

หาดทราย เป็นต้น ทุนเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

3. วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เช่น วัสดุสำนักงาน วัสดุก่อสร้าง เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ต้องมีคุณภาพเหมาะสม ทันสมัยและเพียงพอกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น

4. ยุทธศาสตร์หรือวิธีการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีหลายวิธีการ เช่น การให้การศึกษาอบรม การจัดระเบียบชุมชน การสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่มและองค์กร การวางแผนและโครงการ การประสานงาน เป็นต้น ยุทธศาสตร์เหล่านี้เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนต้องเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับชุมชน จึงจะเป็นประโยชน์และสนับสนุนนำการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

5. กระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการดำเนินงาน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ชุมชน การวางแผน และโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผล และการทบทวน เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ซึ่งต้องดำเนินงานไปตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

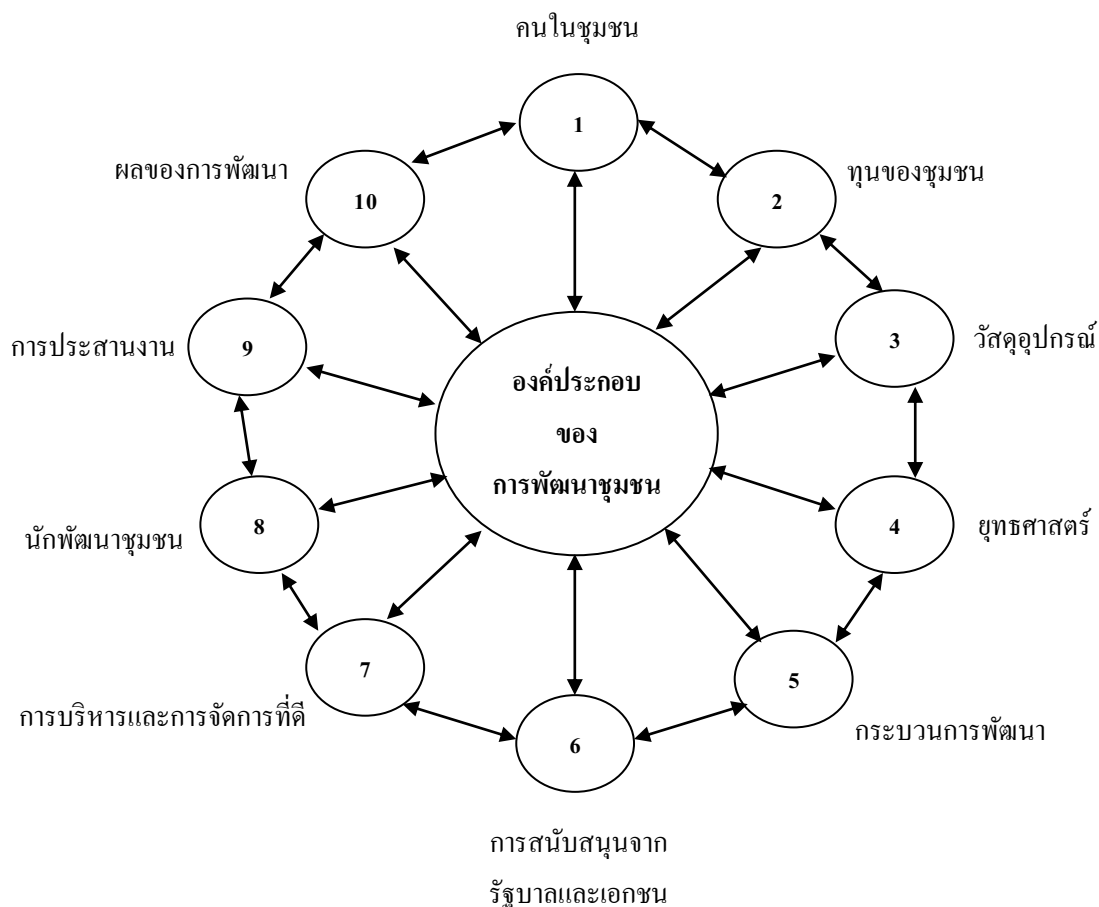
6. การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือเฉพาะในสิ่งที่มีความจำเป็น เกินขีดความสามารถของชุมชนหรือเพื่อกระตุ้นเร่งเร้าให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว และเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา

7. การบริหารและจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคล กลุ่ม องค์กร การเงิน เวลา พัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพ

8. นักพัฒนาชุมชน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน จูงใจ ประสานงาน ระดมพลังหรือศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการพัฒนา

9. การประสานงาน เพื่อเชื่อมประสานบุคคล กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้

10. ผลของการพัฒนา เป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งทำให้คนที่ร่วมการพัฒนามีขวัญและกำลังใจที่ดี มุ่งมั่นที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จต่อไป

ภาพที่ 5 องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน คือ คนในชุมชน เนื่องจาก การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือของคนเป็นหลัก และต้องพัฒนาคนให้มีความรู้เพียงพอ ที่จะพัฒนาชุมชนต่อไปและยังมีองค์ประกอบที่สำคัญรองลงมา ได้แก่ ทุนของชุมชน วัสดุอุปกรณ์ ยุทธศาสตร์ กระบวนการพัฒนา การสนับสนุนจากรัฐบาลและเอกชน การบริหารและการจัดการที่ดี นักพัฒนาชุมชน การประสานงาน และผลของการพัฒนา องค์ประกอบทั้งหมดนี้ต่างมีความสัมพันธ์ กันจึงต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน

เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2553) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ การพัฒนาคนให้มีความสุข และการพัฒนากลุ่มคนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ และมีความสุข ดังนี้

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข คนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะคน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน

เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็นผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่ให้สิ้นสุด คนจึงเป็นเป้าหมายสุดท้ายหรือเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม และมีความสุข โดยวิธีต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ ทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ ในการประกอบกิจการงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว มีความรู้ทางการเมืองและความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เฉลียวฉลาด มีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี บุคลิกภาพดี สามารถพึ่งตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นต้น

1.2 การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม คือ ทำให้คนเป็นคนดีทั้งการคิด การพูด และการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ละเว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักความพอเพียงในสิ่งต่าง ๆ มีความอดทนสามารถยับยั้งตนเองไม่ให้ประพฤติน่าเป็นต้น

1.3 การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ การทำให้คนมีความสุขสงบ มีจิตใจดีงาม เยือกเย็น มั่นคง ผ่องใส ไม่มีความเครียด มีความสุขุมเยือกเย็น มีเมตตากรุณา รู้จักความพอเพียง รู้จักประมาณ เข้าถึงสัจธรรมของชีวิต มองโลกในแง่ดี ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

การทำให้คนมีคุณภาพ คุณธรรม และมีความสุข นับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและพัฒนาในลำดับต่อไป

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชน มีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่างด้วยความรัก และความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้วก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.1 มีจิตสำนึกชุมชนหรือเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ คือ สมาชิกสำนึกกว่าตนเอง เป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ กับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน และมิตรภาพ ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

2.2 มีจิตวิญญาณชุมชน คือ การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน หวงแหนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัตถุประสงค์ หรือความสัมพันธ์ทางสังคม

แบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ความมีชีวิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความปีติ ความสุขอย่างสิ้นเหลือและเกิดพลังอย่างมโหฬาร เป็นพลังเหียวยา ที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข

2.3 เป็นชุมชนเรียนรู้ คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้หรือเรียนรู้เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัว อยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชน และความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกันหรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยน ข้อมูลความคิดร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

การเป็นชุมชนเรียนรู้ ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงาน พัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะผลจากการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

2.4 มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ ประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึก ชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

2.5 มีการจัดการชุมชนที่ดี คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเอง และชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการ ดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.6 มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง

2.7 มีภาวะผู้นำชุมชน คือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยน ข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น และร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุป ผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ผู้ที่เชื่อมประสานแนวความคิดต่าง ๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

2.8 เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ สมาชิกและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม และวัฒนธรรม ทั้งในยามปกติและประสบกับภาวะวิกฤติต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึงประสงค์

2.9 เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชน และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ ก็ทำให้คน

และชุมชนมีความสุข บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

2.10 เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ชุมชนดำรงอยู่และดำรงต่อไปได้ โดยไม่ล่มสลาย อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวว่า การให้นิยามความหมายของชุมชนเข้มแข็ง มีบริบทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หากมองประสบการณ์ของนักพัฒนาเอกชนหรือนักวิชาการสายชุมชน ในแง่มุมมองประสบการณ์ของการพัฒนา เพราะการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จจนสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้น จะมีเงื่อนไขหรือตัวแปรที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของชุมชนเป็นสำคัญด้วย ชุมชนอาจจะมีความแตกต่างกันออกไปในบริบทแวดล้อม เช่น ระบบการบริหารจัดการ เครือข่าย ภาวะผู้นำ การเรียนรู้หรือการมีส่วนร่วมภายในชุมชน โครงสร้างอำนาจรัฐหรือกลไกในระบบเศรษฐกิจของสังคม เป็นต้น

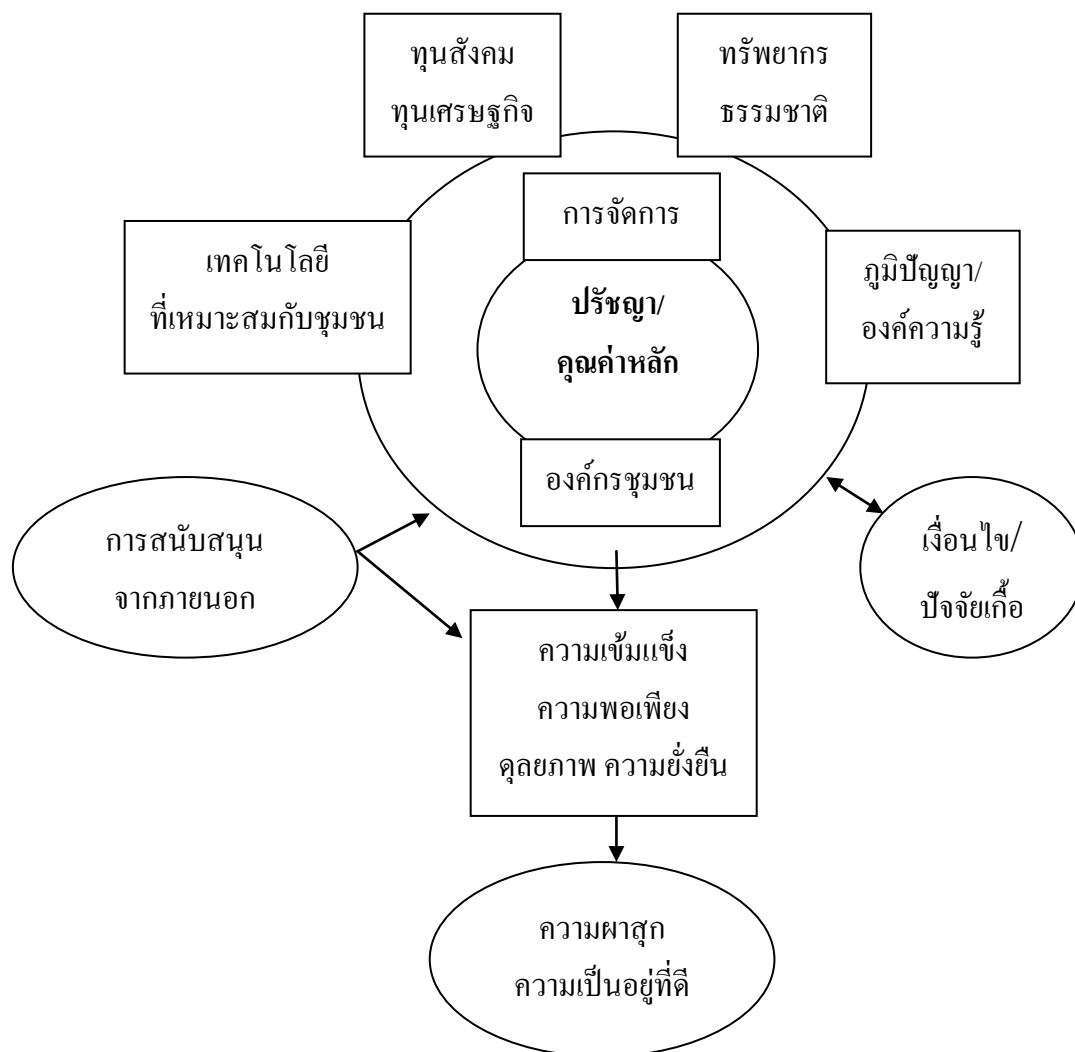
ดังนั้น เมื่อชุมชนมีความแตกต่างกันไปในเชิงบริบทแวดล้อม ความสำเร็จของการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนหนึ่ง อาจไม่ใช่คำตอบที่ถูกต้องลงตัวสำหรับอีกชุมชนหนึ่งนั้น ย่อมเป็นไปได้ แต่อาจมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันบ้างในรูปแบบของการดำเนินงานซึ่งอาจใช้เป็นที่แม่แบบหรือประยุกต์ใช้ในงานการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ

คำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงเป็นคำกล่าวซึ่งได้รับความสนใจจากองค์กรภาคีรัฐบาล และองค์กรเอกชน มูลนิธิ สมาคมต่าง ๆ โดยมีขาดสาย ถ้าจะมีงานหรือกิจกรรมใดที่จะเกี่ยวกับการพัฒนาซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับชุมชนแล้ว มักจะมีการเอ่ยหรือพูดถึง “ชุมชนเข้มแข็ง” อยู่เสมอ โดยการกล่าวถึงอาจจะหมายถึง “เพื่อให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งต่อไป” หรือ “การที่จะให้ชุมชนเข้ามาร่วมเพื่อให้เกิดความสำเร็จของโครงการเพราะชุมชนนั้น ๆ มีความเข้มแข็ง” หรือ “การกระจายอำนาจให้แก่การปกครองต่อไป” เป็นต้น

การพิจารณาว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องพิจารณาหรือมองทางใดทางหนึ่งในสองประเด็นก่อน คือ

1. ชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นพื้นเดิมพอสมควรอยู่แล้ว (ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก) จะมากน้อยขึ้นอยู่กับศักยภาพของคนในชุมชน จึงอาจจะพร้อมรับบริการหรืองบประมาณที่มีองค์กรหรือผู้มอบให้นำไปเพิ่มพูนการพัฒนาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น
2. ชุมชนบางแห่งยังมีความอ่อนแอ (ซึ่งมีค่อนข้างมากในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา) ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะช่วยตัวเองในเกือบทุกด้าน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาล เอกชน ที่จะให้ความช่วยเหลือ ก็มีเจตจำนงที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของชุมชนนั้น ๆ ให้พัฒนาขึ้นจนแข็งแรง

การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองมีฐานคิดและเป้าหมาย คือ การมุ่งพัฒนาศักยภาพของชุมชน ให้ชุมชนเกิดทักษะในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว โดยสามารถพึ่งตนเองได้ในชุมชนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะอาศัยสถานะแวดล้อมในท้องถิ่นหรือในชุมชนนั้น ๆ เป็นประการสำคัญในการพึ่งตนเองเพราะตระหนักชัดแล้วว่า การพัฒนาที่ขึ้นหรือรอความช่วยเหลือจากภายนอกนั้น เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่ตั้งอยู่บนฐานที่เป็นจริงของความต้องการของชุมชน ชุมชนขาดทักษะและประสบการณ์การดำเนินงาน ขาดทักษะการเรียนรู้ ขาดพลังสร้างสรรค์ เพราะที่แล้วมารัฐหรือนักวางแผนการพัฒนาจากภายนอกมักจะเป็นผู้หยิบยื่นให้แทบทั้งสิ้น เมื่อนักพัฒนาเหล่านั้นยก้าวออกจากชุมชน ปรากฏว่าชุมชนยิ่งประสบปัญหาหนักยิ่งขึ้น จากศักยภาพของชุมชนเองที่ไม่เพียงพอต่อการรับช่วงงานเหล่านั้น เพราะชุมชนขาดการเรียนรู้ และร่วมปฏิบัติการในงานพัฒนาต่าง ๆ นั้นเอง

ภาพที่ 6 แบบจำลองการจัดการตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน

การพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือการทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่างด้วยความรัก และความเอื้ออาทรต่อกัน ภายในระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กรชุมชน และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวดิ่งด้วยความสัมพันธ์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น

แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง (Self-reliance community development) การพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมในด้านใดย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้เป็นประการสำคัญ หากสิ่งใดเกินกว่าความสามารถของประชาชน เช่น ทางด้านวิชาการ และวัสดุที่จำเป็น รัฐบาลยอมเข้าให้การช่วยเหลือเพื่อโครงการ กิจกรรมของราษฎรบรรลุผลด้วยดี ทั้งนี้โดยวิธีการ “ทำงานกับประชาชน (Work with People)” หมายถึง ร่วมคิด ร่วมปรึกษา และร่วมกันทำงาน ไม่ใช่ทำให้ประชาชน (Work for people) แต่ฝ่ายเดียว

แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองเป็นแนวคิดเชิงอำนาจในการตัดสินใจ หมายถึง การที่องค์กรชุมชนหรือชุมชนสามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง มีความเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด ทักษะในการมองปัญหาต่าง ๆ เป็นขบวนการทางภูมิปัญญาของชุมชนนั่นเอง ซึ่งย่อมจะมองความสำคัญอย่างถ่องแท้ถึงสาเหตุของวิกฤติการณ์แห่งปัญหาการพัฒนา อันสืบเนื่องมาจากปัญหา กลยุทธ์การพัฒนาที่สร้างสภาวะพึ่งพาต่อภายนอก การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนเป็นการตัดสินใจในการดำเนินการ โดยสถาบันชุมชนหรือองค์กรชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนทั้งในการแก้ไข ปัญหาและในด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนได้ ในด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในที่สุด

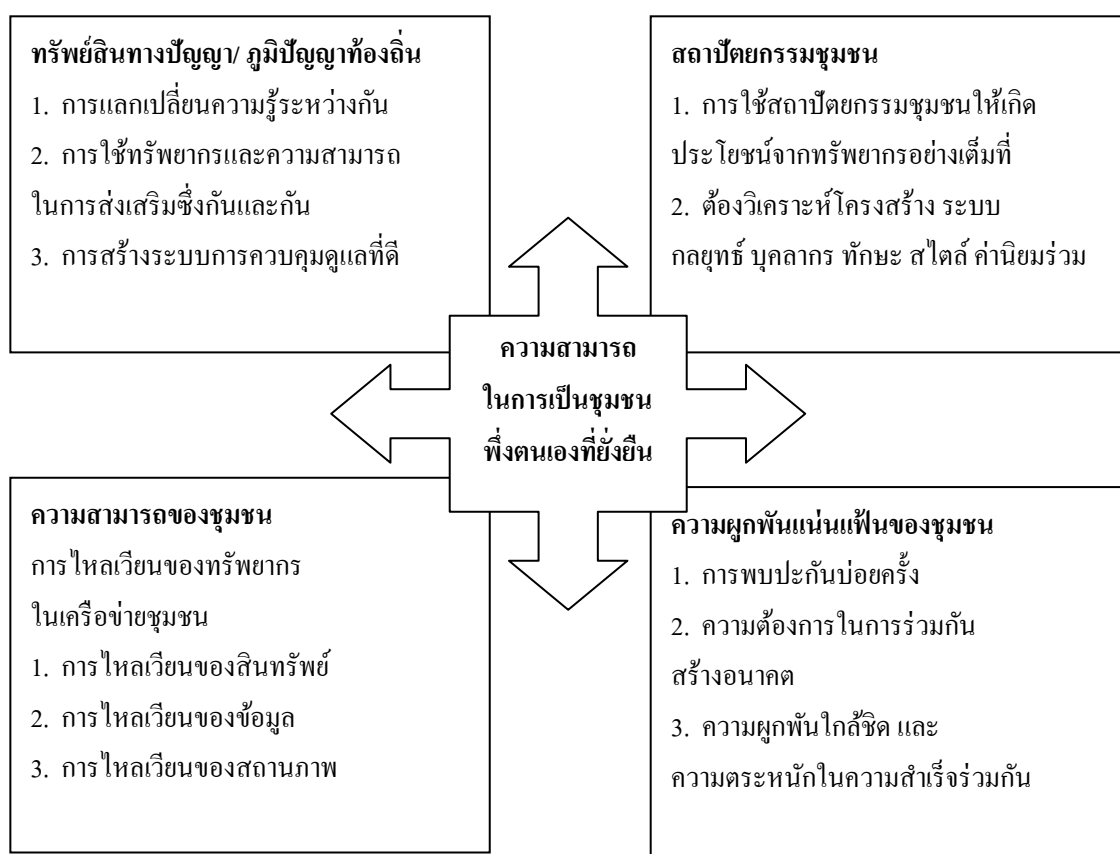
แนวคิดการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน (Self-reliance sustainable community development) เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในมุมมองบริหารธุรกิจโดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดร่วมสมัยทางการจัดการ ในเรื่องการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันแนวใหม่ที่เหมาะสม มาประยุกต์ใช้กับรูปแบบ โครงสร้างสังคมไทย ยิ่งรัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่ง ตนเองได้ ชุมชนจึงต้องเร่งพัฒนาตัวเองในการสร้างให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อให้แน่ใจว่ามีหลักประกันในการดำรงชีพ และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเปรียบชุมชนเสมือนองค์กรธุรกิจขนาดเล็ก ดังนั้นในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ จำเป็น ต้องเพิ่มมุมมองในการพัฒนาเชิงธุรกิจควบคู่ไปด้วย

เพราะชุมชนไม่ได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยวเช่นในอดีต

แนวคิดการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืนได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองไว้ 4 แนวทาง ได้แก่

1. ทรัพย์สินทางปัญญา หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Intellectual capital)
2. ความสามารถของชุมชน (Community capability)
3. สถาปัตยกรรมชุมชน (Community architecture)
4. ความผูกพันแน่นแฟ้นของชุมชน (Community cohesiveness)

ซึ่งแนวทางการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืนนี้ ได้มีการเสนอรายละเอียดดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แบบจำลองในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมและสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจ การศึกษา และการเมือง ในหลายมิติรวมถึงกระบวนการการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทักษะหรือระบบคุณค่า อันเป็นการเปลี่ยนแปลงจากเชิงปริมาณ ไปสู่เชิงคุณภาพให้ดียิ่งขึ้น ปลอดภัยจากระบบผูกขาด

ทางเศรษฐกิจและการผูกขาดอำนาจทางการเมือง ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงตามแนวความคิดพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเอื้ออำนวยต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาที่สามารถเพิ่มผลผลิตอย่างมีคุณภาพ หรือมีความสมดุลระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี พร้อมกับมีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม และสร้างความเสมอภาคทางโอกาส

แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน

จากการทบทวนแนวคิดของ สนธยา พลศรี (2550) ผู้วิจัยสรุปแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้

1. ทำให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยการพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและชุมชน สร้างมาตรฐานในการใช้ชีวิต ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมในการร่วมพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ
 2. ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ร่วมคิด วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติงาน ประเมินผล และร่วมกับผลประโยชน์ โดยตั้งเป้าหมายมุ่งใจให้เกิดการอยากกระทำ เช่น การพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน
 3. ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนของตนเองก่อนขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก สร้างค่านิยมให้ตระหนักว่าแต่ละชุมชนต่างมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนตนเองทั้งนั้น
 4. ริเริ่มศึกษา วิเคราะห์ปัญหา ทำแผนและโครงการด้วยความสมัครใจ ดำเนินงานต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนา และรับผิดชอบร่วมกัน
 5. ความสอดคล้องซึ่งกันและกันของขีดความสามารถระหว่างชุมชนและรัฐบาล รัฐบาลควรให้การสนับสนุนทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และระบบการบริหาร ในชุมชนที่มีความพร้อมน้อย มีขีดจำกัดในเรื่องของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนา
 6. การร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลและประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว แต่การร่วมมือนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการช่วยเหลือตนเอง การใช้ทรัพยากรชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเหมาะสม
 7. ส่งเสริมการพัฒนาแบบบูรณาการ ดำเนินกิจกรรมไปพร้อมกันในหลายด้าน ให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดแรงงาน งบประมาณและเวลา
- โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งในมิติการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้

1. การส่งเสริมการปรับเปลี่ยนแนวคิดของชุมชน กรณีตัวอย่างเครือข่ายอินแปงได้ใช้ เป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ด้วยการปรับแนวคิดการปรับเปลี่ยนมูลค่า เป็นคุณค่านับเป็นจุดเริ่มต้น ของการนำพาชุมชนออกจากวิกฤตการณ์มาได้ เปลี่ยนจากชุมชนที่เคย ถูกลดทอนศักยภาพกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยเกษตร แบบพึ่งตนเอง เรียนรู้คุณค่าก่อนมูลค่า ทำให้เข้าใจคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติต่อชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะพืชนาชนิดในป่าที่มีคุณค่ามากกว่าแคตัดหรือเก็บเอาไปขายให้ได้เงิน มองเห็นคุณค่า มากกว่าตัวเงิน และเรียนรู้ประโยชน์พืชพรรณนาชนิดในบ้านตนเองได้

2. การส่งเสริมการปลดแอกทางความคิด ดังที่ชุมชนศิระหอโศกได้นำมาใช้เพื่อสร้าง ความเป็นอิสระทางความคิดในการจัดการชุมชนจำลอง ศิระหอโศก เป็นแบบจำลองที่แสดงให้เห็นว่า ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้น ชุมชนจะต้องมีโครงสร้างและกระบวนการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนหลักการของ ความเป็นอิสระที่ครอบคลุมทุกมิติของสังคม เช่น การเลือกใช้ระบบการจัดการแบบ “ประโยชน์สูง ประหยัดสุด” และเลือกตัดสินใจ มองประโยชน์ส่วนร่วมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว

3. การส่งเสริมการสร้างระบบคิดที่เป็นกระบวนการ (Thinking process) และเน้น การพัฒนาแบบองค์รวมอย่างที่ชุมชนหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยผู้ใหญ่โชคชัย ลิ้มประดิษฐ์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า การหยิบเรื่อง “แผนชุมชน” มาทำเป็นการค้นหาข้อมูลจริงของ ชุมชน เพื่อทำความเข้าใจ วิเคราะห์ถึงลำดับความสำคัญของปัญหาว่าจะลงมือแก้ไขเรื่องใดก่อน จะเห็นได้ว่า ผู้นำบ้านหนองกลางดงได้มองการพัฒนาชุมชนในแบบองค์รวม (Holistic) ไม่ได้ มองปัญหาแต่ละปัญหาแบบแยกส่วน แต่เป็นการมองแบบโดยรวม มองทุกด้านไปพร้อม ๆ กัน ดังจะเห็นได้จากการสรุปข้อมูลชุมชนออกมาเป็นแผนชุมชนพึ่งตนเองที่ประกอบด้วยทั้งหมด 10 แผนงาน คือ การบริหารจัดการ วัฒนธรรม และประเพณีพื้นบ้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สวัสดิการและสวัสดิภาพชุมชน ด้านสุขภาวะ การลดต้นทุนการผลิต ลดรายจ่ายของครอบครัว เพิ่มมูลค่าผลผลิตเพิ่มรายได้ชุมชน ธนาคารชุมชนและโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้การแก้ปัญหาของ ชุมชนดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

4. การส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกรักชุมชน ของกรณีตัวอย่าง เครือข่ายฮักเมืองน่าน ที่เน้นเรื่องการสร้างจิตสำนึกฮักเมืองน่าน การพัฒนาชุมชนที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืน จนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางนั้น มิใช่ว่าจะเกิดจากการที่ผู้นำชุมชนทำงานแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ย่อมต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือความเชื่อมั่นของสมาชิกในชุมชนด้วย การที่สมาชิกในชุมชน ได้ร่วมมือร่วมใจกัน ย่อมมีสำนึกร่วมของความเป็นชุมชนเห็นได้จาก การร่วมมือกันจัดงานมุขิตาจิต โดยจัดทำโครงการสืบชะตาแม่น้ำน่าน ณ บริเวณริมแม่น้ำน่าน หน้าค่ายสุริยพงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน นับเป็นความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มพระสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

แสดงให้เห็นถึงพลังของชุมชนในการขับเคลื่อน ไปข้างหน้าด้วยจุดมุ่งหมายร่วมกันของสมาชิกทั้งหมด สำนักักร่วมของคนเมื่องน่านที่มีเจตจำนงที่ทำงานแทนคุณแผ่นดินถิ่นเกิดและปลูกสร้างจิตสำนึกในฐานะคนต้นน้ำ โดยมุ่งหมายพัฒนาความสามารถของคนเมื่องน่านในการมีส่วนร่วมพัฒนา

5. การส่งเสริมการสร้างรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมกับตนเองอย่างกรณีดังที่ ผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข้มเฉลิม ได้สร้างรูปแบบการจัดการแบบผู้ใหญ่วิบูลย์ “สูตร 353 สำนักวนเกษตร” ผู้ใหญ่ วิบูลย์ ได้นำแบบการพึ่งตนเอง ประกอบด้วย 3 ฐ คือ การเรียนรู้ตัวเอง ฐปัญหา ฐทรัพยากร 5 จัดการ คือ การจัดการข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย 3 แผน คือ การทำแผนชีวิต แผนชุมชน แผนทรัพยากรมาใช้ ให้มองเห็น “คุณค่า” และ “มูลค่า” เป็นสามเรื่องสามด้าน สามมิติซึ่งสัมพันธ์กัน อย่างขาดกันมิได้ ต้องมีทั้งสามส่วนสามเรื่องไปด้วยกันเสมอ มีการเรียนรู้ มีการจัดการ มีแผน การเรียนรู้เพื่ออยู่รอดและมีความพอดีในชีวิต พอเพียง พอดี พออยู่พอกิน รู้จักแยกแยะระหว่าง ความต้องการกับความจำเป็น มีการจัดทำบัญชีรายจ่าย หนี้สิน เพื่อที่จะได้รู้สภาพที่แท้จริงของตนเอง และค่อย ๆ ปรับตัว ลดรายจ่ายก็เท่ากับเพิ่มรายได้ ซึ่งการปรับจัดระเบียบชีวิตใหม่นี้เป็นส่วนหนึ่ง ในการเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

6. การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม อย่างที่ชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม จนกลายเป็นคณะกรรมการศึกษาและพัฒนาหมู่บ้าน จากการร่วมมือกันด้วยกลุ่มแรงงาน (ชอมมือหรือ ลงแขก) กลุ่มชาวบ้านจากไม้เรียงได้เข้าไปขอความรู้และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และ ขอบไปดูงานที่โรงงานยางแผ่นอบแห้งขององค์กรฯ หลังจากนั้นชาวบ้านได้ร่วมมือกันด้วย กลุ่มแรงงาน (ชอมมือหรือลงแขก) ชาวบ้านได้รวมกลุ่มหมุนเวียนกันไปทำงานในสวนยางของสมาชิก โดยจัดตั้งกลุ่มคณะกรรมการศึกษาและพัฒนาหมู่บ้าน โดยจะทำหน้าที่ศึกษารายละเอียด ประสานงาน ให้กับเกษตรอำเภอติดต่อดูงาน จากที่ต่าง ๆ เพื่อจะได้นำความรู้มาใช้งานในภาคปฏิบัติสำหรับทำงาน ในชุมชน โดยศึกษาระบบการผลิต เรื่องการตลาด การจัดการ แล้วนำมาประชุมร่วมกันเป็นการ ร่วมแรงสมอง แรงกาย แรงใจ ในการจัดตั้งโรงงานแปรรูปยางพาราของชาวบ้านไม้เรียงขึ้น ได้ จากการเปิดโอกาสให้กับกลุ่มชอมมือให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจนสามารถพัฒนา กลุ่ม และขยายการเรียนรู้ ซึ่งปัจจุบัน ได้กลายเป็นคณะกรรมการศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง นับเป็น ปัจจัยหลักที่สำคัญที่ทำให้ไม้เรียงเข้มแข็ง

7. การส่งเสริมการใช้หลักศาสนา: ศีล 5 มาประยุกต์ใช้ดังที่ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด ได้นำมาใช้โดย ใช้ศีล 5 เป็นกลไกในการควบคุมสมาชิก กลุ่ม คือ หากว่าสมาชิกคนใดมีศีล 5 ก็จะได้รับพิจารณาเป็นพิเศษ เพราะเชื่อได้ว่าสมาชิกคนนั้น

ค่อนข้างที่จะมีความจริงใจ และมีความสามารถมากพอที่จะรับผิดชอบตนเองได้ เช่น การพิจารณาเงินกู้ หากว่าสมาชิกที่ยื่นขอเงินกู้จากกลุ่มเป็นคนที่มีคิด 5 ครอบถ้วน ก็จะได้รับพิจารณาเงินกู้แบบไม่มีดอกเบี้ย เป็นต้น นี่คือเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กลุ่ม ไม่มีหนี้เสีย

8. การส่งเสริมการสร้างผู้นำเสียสละของผู้นำชุมชน ดังเช่น การเสียสละของผู้นำของกลุ่มออกทรัพย์คลองเปี้ยะ อำเภอนะ จังหวัดสงขลา โดยลุงอัมพร ค้วงปาน ได้เล่าให้ฟังว่า “การปฏิบัติงานของกรรมการกลุ่มออกทรัพย์คลองเปี้ยะในช่วงปีแรก ๆ จะไม่ได้รับค่าตอบแทน” จนเป็นผลให้สมาชิกกลุ่มมีความไว้วางใจ ทำให้สามารถควบคุมและติดตามการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความร่วมมือจากสมาชิกได้รับการตอบสนองในทางที่ดีจากสมาชิก มีความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมกับกลุ่มทำให้เกิดความรักความสามัคคี

จากกรณีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 8 รูปแบบข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า แนวทางสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งในแนวทางการพัฒนาชุมชน คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชนและความเป็นชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทันและยั่งยืน อย่างไรก็ตามการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน สิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญและเน้นหนักก็คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม มีความสุขและการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” นั้นสามารถดำเนินการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ในระดับหนึ่งซึ่งสามารถบรรเทาความเดือดร้อน ขจัดปัญหา พัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้ แต่การที่จะแสดงให้เห็นว่าชุมชนใดเข้มแข็งเพียงใดก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย เพราะความสามารถของแต่ละชุมชนนั้นแตกต่างกันไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของชุมชนนั้น ๆ ดังนั้น การสร้างตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นเสมือนเครื่องชั่งน้ำหนักชนิดหนึ่งที่จะทำให้ทราบว่าชุมชนใดมีความเข้มแข็งเพียงใด

แนวคิดเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

ความหมายของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

EM ย่อมาจาก Effective Microorganisms หมายถึง กลุ่มจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่ง ศ.ดร.เทรูโอะ อิหงะ นักวิทยาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญสาขาพืชสวน มหาวิทยาลัยริวกิว เมืองโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น ได้ศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของโลก จากนั้น ดร.อิหงะ เริ่มค้นคว้าทดลองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 และค้นพบ EM เมื่อ พ.ศ. 2526 ท่านอุทิศทุ่มเททำการวิจัยผลปรากฏว่ากลุ่มจุลินทรีย์นี้ใช้ได้ผลจริง หลังจากนั้นศาสตราจารย์อากูมิ ได้นำมาเผยแพร่ในประเทศไทย โดยท่านเป็นประธานมูลนิธิบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ด้วยกิจกรรมทางศาสนาหรือคิเวเซ (คิเวเซ แปลว่า ช่วยเหลือโลก) ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

จากการค้นคว้าพบความจริงเกี่ยวกับจุลินทรีย์ว่ามี 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มสร้างสรรค์ เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่มีคุณภาพ มีประมาณ 10 %
2. กลุ่มทำลาย เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่เป็นโทษ ทำให้เกิดโรค มีประมาณ 10 %
3. กลุ่มเป็นกลาง มีประมาณ 80 % จุลินทรีย์กลุ่มนี้หากกลุ่มใดมีจำนวนมากกว่า กลุ่มนี้

จะสนับสนุนหรือร่วมด้วย

ดังนั้น การเพิ่มจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพลงในดินก็เพื่อให้กลุ่มสร้างสรรค์มีจำนวนมากกว่า ซึ่งจุลินทรีย์เหล่านี้จะช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดินให้กลับมีพลังขึ้นมาอีกหลังจากที่ถูกทำลายด้วยสารเคมีจนดินตายไป

จุลินทรีย์มี 2 ประเภท

1. ประเภทต้องการอากาศ (Aerobic bacteria)
2. ประเภทไม่ต้องการอากาศ (Anaerobic bacteria)

จุลินทรีย์ 2 กลุ่มนี้ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้

จากการค้นคว้าดังกล่าวได้มีการนำเอาจุลินทรีย์ที่ได้รับการคัดและเลือกสรรอย่างดีจากธรรมชาติที่มีประโยชน์ต่อพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม มารวมกัน 5 กลุ่ม (Families) 10 จีนัส (Genues) 80 ชนิด (Spicies) ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มจุลินทรีย์พวกเชื้อราที่มีเส้นใย (Filamentous fungi) ทำหน้าที่เป็นตัวเร่งการย่อยสลาย สามารถทำงานได้ดีในสภาพที่มีออกซิเจน มีคุณสมบัติต้านทานความร้อนได้ดี ปกติใช้เป็นหัวเชื้อผลิตเห็ด ผลิตปุ๋ยหมัก ฯลฯ

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มจุลินทรีย์พวกสังเคราะห์แสง (Photosynthetic microorganisms) ทำหน้าที่สังเคราะห์สารอินทรีย์ให้แก่ดิน เช่น ไนโตรเจน (N₂) กรดอะมิโน (Amino acids) น้ำตาล (Sugar) วิตามิน (Vitamins) ฮอร์โมน (Hormones) และอื่น ๆ เพื่อสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ดิน

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่ใช้ในการหมัก (Zynogumic or fermented microorganisms) ทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นให้ดินต้านทานโรค (Diseases resistant) ฯลฯ เข้าสู่วงจรการย่อยสลายได้ดี ช่วยลดการพังทลายของดิน ป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชบางชนิดของพืชและสัตว์ สามารถบำบัดมลพิษในน้ำเสียที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษต่าง ๆ ได้

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มจุลินทรีย์พวกตรึงไนโตรเจน (Nitrogen fixing microorganisms) มีทั้งพวกที่เป็นสาหร่าย (Algae) และพวกแบคทีเรีย (Bacteria) ทำหน้าที่ตรึงก๊าซไนโตรเจนจากอากาศเพื่อให้ดินผลิตสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโต เช่น โปรตีน (Protein) กรดอินทรีย์ (Organic acids) กรดไขมัน (Fatty acids) แป้ง (Starch or Carbohydrates) ฮอร์โมน (Hormones) วิตามิน (Vitamins) ฯลฯ

กลุ่มที่ 5 เป็นกลุ่มจุลินทรีย์พวกสร้างกรดแลคติก (Lactic acids) มีประสิทธิภาพในการต่อต้านเชื้อราและแบคทีเรียที่เป็นโทษ ส่วนใหญ่เป็นจุลินทรีย์ที่ไม่ต้องการอากาศหายใจ ทำหน้าที่เปลี่ยนสภาพดินเน่าเปื่อยหรือดินก่อโรคให้เป็นดินที่ต้านทานโรค ช่วยลดจำนวนจุลินทรีย์ที่เป็นสาเหตุของโรคพืชที่มีจำนวนนับแสนหรือให้หมดไป นอกจากนี้ยังช่วยย่อยสลายเปลือกเมล็ดพันธุ์พืชช่วยให้เมล็ดงอกได้ดีและแข็งแรงกว่าปกติอีกด้วย

ลักษณะทั่วไปของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

EM เป็นจุลินทรีย์ กลุ่มสร้างสรรค์เป็นกลุ่มที่มีประโยชน์หรือเรียกว่า กลุ่มธรรมชาติ ดังนั้นเราจะใช้ EM ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอว่า EM เป็นสิ่งมีชีวิต EM มีลักษณะดังนี้

1. ต้องการที่อยู่ที่เหมาะสม ไม่ร้อนเกินไปหรือเย็นเกินไปอยู่ในอุณหภูมิปกติ
2. ต้องการอาหารจากธรรมชาติ เช่น น้ำตาล รำข้าว โปรตีน และสารประกอบอื่น ๆ ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต

3. เป็นจุลินทรีย์จากธรรมชาติ ไม่สามารถใช้ร่วมกับสารเคมีและยาฆ่าเชื้อต่าง ๆ ได้

4. เป็นตัวเอื้อประโยชน์แก่พืช สัตว์ และสิ่งมีชีวิตทั้งหมด

5. EM จะทำงานในที่มืดได้ดี ดังนั้นควรใช้ช่วงเย็นของวัน

6. เป็นตัวทำลายความสกปรกทั้งหลาย

การดูแลเก็บรักษา

1. หัวเชื้อ EM สามารถเก็บได้นานประมาณ 1 ปี โดยปิดฝาให้สนิท

2. อย่าทิ้ง EM ไว้กลางแดดและอย่าเก็บไว้ในตู้เย็น เก็บรักษาไว้ในอุณหภูมิปกติ

3. ทุกครั้งที่แบ่งไปใช้ต้องรีบปิดฝาให้สนิท เพื่อไม่ให้เชื้อโรคหรือจุลินทรีย์ในอากาศ

ที่เป็นโทษเข้าไปปะปน

4. การนำ EM ไปขยายต่อ ควรใช้ภาชนะที่สะอาดและใช้ให้หมดในระยะเวลาที่เหมาะสม
ข้อสังเกตพิเศษ

1. หาก EM เปลี่ยนเป็นสีดำ มีกลิ่นเหม็นเน่า ถือว่า EM ตาย ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีก
ให้นำ EM ที่เสียผสมน้ำรดกำจัดหญ้าและวัชพืชที่ไม่ต้องการได้

2. กรณีเก็บไว้นาน ๆ จะมีฝ้าขาวเหนียวขึ้น แสดงว่า EM พักตัว เมื่อเขย่าภาชนะฝ้าสีขาวจะสลายตัวกลับไปอยู่ในน้ำเหมือนเดิมนำไปใช้ได้

3. เมื่อนำไปขยายตัวในน้ำและกากน้ำตาลจะมีกลิ่นหอมและเป็นฟองขาว ๆ ภายใน 2-3 วัน ถ้าไม่มีฟอง น้ำนิ่งสนิทแสดงว่าการหมักขยายเชื้อยังไม่ได้ผล

การประยุกต์ใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

ปัจจุบัน EM ได้รับความนิยมขยายไปสู่ชาวโลก เนื่องจากเป็นจุลินทรีย์ที่ไม่มีพิษภัย มีแต่ประโยชน์ ถ้าสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง และมุ่งเน้นการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้การขยายการใช้ EM ไปสู่เกษตรกรและองค์กรทั่วโลกแล้วกว่า 30 ประเทศ อาทิ International Nature Farming Research Center Movement (INFRC) JAPAN, EM Research Organization (EMRO) JAPAN, International Federation of Agriculture Movement (IFOAM) GERMANY เป็นต้น และ California Certified Organics Farmers ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยเกษตรธรรมชาติ ได้ให้คำรับรองเมื่อ ค.ศ. 1993 ว่าเป็นวัสดุประเภทจุลินทรีย์ (Microbial inoculant) ที่ปลอดภัย และได้ผลจริง 100 %

สำหรับในประเทศไทย กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ได้นำไปวิเคราะห์แล้วรับรองว่าจุลินทรีย์ EM ไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์ จึงสามารถนำ EM ไปใช้ประโยชน์ได้หลายประการ ดังนี้

1. ใช้กับพืชทุกชนิด
2. ใช้กับการปศุสัตว์
3. ใช้กับการประมง
4. ใช้กับสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์หลักของการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ

1. ลดต้นทุนการผลิต
2. ผลผลิตปลอดสารพิษและสารเคมี รักษาสิ่งแวดล้อม
3. ผลผลิตสูงมีคุณค่าทางโภชนาการ และรสชาติดี
4. สุขภาพผู้ผลิต และผู้บริโภคแข็งแรงมีพลานามัยดี
5. ช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและจิตใจของผู้ผลิตและผู้บริโภค พัฒนาคุณภาพชีวิต
6. เป็นวิธีง่าย ๆ ใครก็ทำได้

ประโยชน์ของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

การใช้จุลินทรีย์สดหรือ EM สด หมายถึง การใช้จุลินทรีย์ (EM) จากโรงงานผลิตหรือผู้จำหน่ายที่ยังไม่ได้ทำการแปรสภาพ

วิธีใช้และประโยชน์ EM สด

1. ใช้จุลินทรีย์น้ำกับพืช

1.1 ผสมน้ำในอัตรา 1:1,000 (EM 1 ช้อนโต๊ะ กากน้ำตาล 1 ช้อนโต๊ะ: น้ำ 10 ลิตร)

ใช้ฉีด พ่น รด ราด พืชต่าง ๆ ให้ทั่วจากดิน ลำต้น กิ่ง ใบ และนอกทรงพุ่ม

- 1.2 พืช ผัก ถีด พ่น รด ราด ทุก 3 วัน
 - 1.3 ไม้ดอก ไม้ประดับ เดือนละ 1 ครั้ง การใช้จุลินทรีย์สดในดิน ควรมีอินทรีย์วัตถุ ปกคลุมด้วย เช่น ฟางแห้ง ใบไม้แห้ง ฯลฯ เพื่อรักษาความชื้นและเป็นอาหารของจุลินทรีย์ต่อไป
 2. ใช้ในการทำ EM ขยาย จุลินทรีย์น้ำ จุลินทรีย์แห้งและอื่น ๆ
 3. ใช้กับสัตว์ (ไม่ต้องผสมกากน้ำตาล)
 - 3.1 ผสม EM 1 ซ้อนโต๊ะ: น้ำ 200 ลิตร ให้สัตว์กินทำให้แข็งแรง
 - 3.2 ผสม EM 1 ซ้อนโต๊ะ: น้ำ 10 ลิตร ใช้พ่นคอกให้สะอาดกำจัดกลิ่น
 - 3.3 หากสัตว์เป็นโรคทางเดินอาหารให้กิน EM สด 1 ซ้อนโต๊ะ ผสมกับอาหารให้สัตว์กิน
 4. ใช้กับสิ่งแวดล้อม
 - 4.1 ใส่ห้องน้ำ-ห้องส้วม ใส่โถส้วมทุกวัน วันละ 1 ซ้อนโต๊ะ (หรือสับคาค่าละ ½ แก้ว) ช่วยให้เกิดการย่อยสลาย ไม่มีกาก ทำให้ส้วมไม่เต็ม
 - 4.2 กำจัดกลิ่นด้วยการผสมน้ำและกากน้ำตาล ในอัตราส่วน 1: 1: 1,000 (EM 1 ซ้อนโต๊ะ: กากน้ำตาล 1 ซ้อนโต๊ะ: น้ำ 1 ลิตร) ถีด พ่น ทุก 3 วัน
 - 4.3 บำบัดน้ำเสีย 1: 10,000 หรือ EM 2 ซ้อนโต๊ะ: น้ำ 200 ลิตร
 - 4.4 ใช้กำจัดเศษอาหารหรือทำปุ๋ยน้ำจากเศษอาหาร
 - 4.5 แก้ไขท่ออุดตัน EM 1 ซ้อนโต๊ะ ใส่ 5-7 วัน/ ครั้ง
 - 4.6 ถีดพ่นปรับอากาศในครัวเรือน
 - 4.7 กำจัดกลิ่นในแหล่งน้ำ
 - 4.7.1 ใช้ถีด พ่นหรือราดลงไปแหล่งน้ำ 1 ลิตร: 10 ลบ.ม.
 - 4.7.2 กลิ่นจากของแห้ง แข็ง มีความชื้นต่ำ แล้วแต่สภาพความแห้งหรือความเหม็น โดยผสมน้ำ 1: 100 หรือ 200 หรือ 500 ส่วน
 - 4.7.3 ขยะแห้งประเภทกระดาษ ใบตอง เศษอาหาร ใช้ถีดพ่นอัตรา EM ขยาย 1 ส่วนผสมน้ำ 500 ส่วนหรือ EM ขยาย 1 ลิตร: น้ำ 500 ลิตร
- วิธีใช้และประโยชน์ EM ขยาย
1. ใช้กับพืชเหมือน EM สด
 2. ใช้กับสัตว์
 - 2.1 ผสมน้ำ 1: 100 ถีดพ่นคอก กำจัดแมลงรบกวน
 - 2.2 ผสมน้ำ 1: 1,000 ล้างคอก กำจัดกลิ่น

2.3 ผสมน้ำในอัตรา 1: 500 หรือ 2 ชั้น โตะ: น้ำ 10 ลิตร เพื่อหมักหญ้าแห้ง ฟางแห้ง เป็นอาหารสัตว์

3. ใช้ทำจุลินทรีย์น้ำ จุลินทรีย์แห้ง เหมือนใช้ EM สด

4. ใช้กับสิ่งแวดล้อม เหมือนใช้ EM สด

ประโยชน์ของจุลินทรีย์แห้ง

1. ใช้กับพืช

1.1 รongกันหลุม ร่วมกับอินทรีย์วัตถุ เช่น ฟางแห้ง ใบไม้แห้ง

1.2 คลุมดิน คือ โรยผิวดิน บนแปลงผัก หรือใต้ทรงพุ่มของต้นไม้

1.3 ใช้ในนา ไร่ ร่วมกับ EM ขยาย

1.4 ใส่ถุงแช่น้ำอัตรา 1 กก.: น้ำ 200 ลิตร หมักไว้ 12-24 ชั่วโมง นำไปรดพืช ผัก

2. ใช้กับการประมง

2.1 เพื่อสร้างอาหารในน้ำก่อนปล่อยสัตว์ลงน้ำ

2.2 เพื่อบำบัดน้ำเสียในบ่อเลี้ยง

2.3 ผสมอาหารสัตว์

3. ใช้กับปศุสัตว์

3.1 ผสมอาหารให้สัตว์กิน

4. ใช้กับสิ่งแวดล้อม

4.1 เพื่อบำบัดกลิ่นร่วมกับ EM ขยาย

4.2 เพื่อบำบัดน้ำเสียร่วมกับ EM ขยาย

4.3 ใช้ในการหมักเศษอาหาร ทำจุลินทรีย์น้ำ

4.4 ใช้ในขยะเปียกอื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป

การใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) กับสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญอย่างยิ่งต่อธรรมชาติ มนุษย์และสัตว์ กระบวนการและเทคนิคของเกษตรเคมีเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมและสร้างมลภาวะ การแก้ไข ที่สำคัญ คือ การใช้วิถีธรรมชาติ ปรับให้คืนสู่ธรรมชาติ พัฒนาปรับปรุงส่วนที่เป็นธรรมชาติ ให้เจริญถาวร เกษตรกรสามารถอยู่อย่างพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ ร่วมกันสร้างความเข้มแข็ง ให้ครอบครัวและชุมชน นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2552)

นโยบายและข้อมูลทั่วไปของบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับบ้านเอื้ออาทร

ความมั่นคงในการอยู่อาศัยของประชาชนเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิต การมีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐาน ในชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พร้อมด้วยระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ที่จำเป็นในระดับราคาที่ผู้อยู่อาศัยสามารถรับภาระได้นั้น จะเอื้อให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นได้ แต่ในสภาวะการณ์ปัจจุบันปัญหาความต้องการที่อยู่อาศัยในลักษณะดังกล่าวยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ในเขตชุมชนเมือง ทั้งในกรุงเทพและปริมณฑล รวมทั้งเมืองหลักในภูมิภาค ซึ่งกลุ่มผู้มีรายได้น้อย จะมีการอยู่อาศัยใน 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

1. กลุ่มที่อยู่อาศัยในชุมชนทั้งที่เป็นชุมชนแออัด ชุมชนบุกรุก ชุมชนชานเมือง
2. กลุ่มที่กระจัดกระจายอยู่นอกชุมชน

รัฐบาลจึงมอบนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยการเคหะแห่งชาติ ดำเนินโครงการจัดสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านเอื้ออาทร ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2551 โดยคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบหลักการ โครงการเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยของกลุ่มเป้าหมายโดยการจัดสร้างที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานในชุมชนที่สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พร้อมระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่จำเป็นในระดับราคาที่สามารถรับภาระได้ โดยการเช่าซื้อที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองหรือเช่าที่อยู่อาศัยในระยะยาว
2. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการประสานสายสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพ รวมทั้งสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการพัฒนาชุมชนของตนเพื่อนำไปสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน
3. เพื่อสร้างชุมชนให้มั่งคั่งประกอบชุมชนซึ่งสามารถส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างโอกาสให้กับผู้อยู่อาศัยและครอบครัวได้มีรายได้เสริมนอกเหนือจากรายได้ประจำ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมือง เช่น กลุ่มข้าราชการผู้มีรายได้น้อย กลุ่มผู้เช่าบ้านที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองหรืออาศัยอยู่ในชุมชนที่ไม่ได้มาตรฐาน กลุ่มผู้ลงทะเบียนคนจนที่ต้องการที่อยู่อาศัย และมีรายได้ตามเงื่อนไขของการเคหะแห่งชาติ ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายดังกล่าว มีระดับรายได้ครัวเรือนไม่เกิน 18,900 บาท/ เดือน (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2551) (การเคหะแห่งชาติ, 2548)

มีการกำหนดแนวทางการบริหารบ้านเอื้ออาทรไว้ใน 5 กิจกรรม ดังนี้

1. การบริหาร โครงการ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาโครงการบ้านเอื้ออาทร โดยมี นายสมพล เกียรติไพบูลย์ ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการทำหน้าที่พิจารณากลับกรอง โครงการก่อนนำเสนอ คณะกรรมการการเคหะแห่งชาติ รวมทั้งการพิจารณาแก้ไขปัญหาและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเคหะแห่งชาติ จัดตั้งคณะกรรมการจำนวน 10 ชุด เพื่อพิจารณาคัดเลือกที่ดินและผู้ร่วมดำเนินการ เสนอคณะกรรมการพิจารณาโครงการบ้านเอื้ออาทร ก่อนนำเสนอต่อคณะกรรมการการเคหะแห่งชาติพิจารณาอนุมัติดำเนินการ

2. การบริหารการขาย เมื่อพิจารณาเลือกพื้นที่เป้าหมายหรือผู้ร่วมดำเนินงานพร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการและกำหนดราคาขายเรียบร้อยแล้ว การเคหะแห่งชาติ จะเปิดให้ประชาชนจองโครงการล่วงหน้า เพื่อตรวจสอบความต้องการที่อยู่อาศัยให้ชัดเจนก่อนการจัดซื้อที่ดินหรือทำสัญญากับผู้ร่วมดำเนินการหรืออื่น ๆ ตามแนวทางการจัดทำโครงการทั้ง 5 แนวทาง

3. การบริหารการเงินโครงการ การเคหะแห่งชาติจะดำเนินการประสานงานกับสถาบันการเงินภายในประเทศเพื่อการระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับการลงทุนก่อสร้างโครงการ และสนับสนุนให้สินเชื่อรายย่อยเพื่อที่อยู่อาศัยให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้ผ่อนชำระในระยะยาวเป็นเวลา 30 ปี ในอัตราค่าหัวหน้า โดยมีอัตรากำหนดผ่อนชำระประมาณ 10-15 % ของรายได้ครัวเรือนต่อเดือน รวมทั้งมีการสนับสนุนให้มีการบริหารการเงินโครงการในรูปแบบธุรกรรมการแปลงสินทรัพย์ ให้เป็นหลักทรัพย์ ทั้งนี้การเคหะแห่งชาติจะแต่งตั้ง CFO (Chief financial officer) เพื่อบริหารการเงินโครงการบ้านเอื้ออาทร และบริหารการเงินภายในองค์กรในภาพรวม

4. การบริหารงานสาธารณูปโภคและสาธารณูปการส่วนกลาง การเคหะแห่งชาติ จะมอบโอนงานสาธารณูปโภคส่วนกลาง เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ให้กับหน่วยงานท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการดูแล โดยจะจัดทำแผนมอบโอนสาธารณูปโภคให้หน่วยงานที่รับผิดชอบทราบล่วงหน้าเพื่อความพร้อมในการจัดเตรียมงบประมาณรองรับ รวมทั้ง การประสานงานเพื่อมอบโอนงานบริหารอาคารสาธารณูปการส่วนกลางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหรือหน่วยงานอื่น ๆ เป็นผู้จัดการภายหลังจากที่อาคารก่อสร้างเสร็จแล้ว

5. การบริหารชุมชน การเคหะแห่งชาติจะดำเนินการประสานงานกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้นเพื่อบริหารโครงการในรูปแบบสหกรณ์หรือรูปแบบอื่น ๆ โดยจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารชุมชน

การจัดระเบียบชุมชน การพัฒนาชุมชน รวมถึงการถ่ายทอดประสบการณ์ การแก้ปัญหาของ การเคหะแห่งชาติและองค์กรอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จให้แก่องค์กรที่จัดตั้งขึ้น เพื่อเตรียม ความพร้อมในการบริหารชุมชน ทั้งนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะดำเนินการสนับสนุนการบริหารชุมชน

การดำเนินงานบ้านเอื้ออาทร มีเป้าหมายเริ่มดำเนินการ โครงการในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและภูมิภาค ในพื้นที่ทั้งในเขตอำเภอเมือง และอำเภอที่มีความเจริญลำดับรอง ๆ เพื่อรองรับการขยายตัวตามแนวโครงข่ายการคมนาคมสายสำคัญจากย่านแหล่งงานในศูนย์กลางเมือง ไปยังย่านที่อยู่อาศัยในเขตชานเมืองตามแนวถนนวงแหวนรอบนอก เพื่อให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัย ใกล้แหล่งงาน และใช้เวลาในการเดินทางระหว่างที่พักอาศัยกับแหล่งงานในเมืองน้อยลง ทั้งยังช่วยลดความแออัดในเขตเมืองและเป็นส่วนที่เสริมสร้าง จิตความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ของ เมืองได้อย่างเหมาะสมกับขนาดของเมืองซึ่งจะก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ยังไม่มี การพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. การจัดทำโครงการในที่ดินกรรมสิทธิ์ของการเคหะแห่งชาติ โดยดำเนินการในที่ดินของ การเคหะแห่งชาติที่มีศักยภาพเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการเคหะ แห่งชาติจะพิจารณาจากปริมาณความต้องการในแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศ
2. การจัดทำโครงการในที่ดินส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ โดยดำเนินการจัดทำ โครงการในที่ดินขอใช้ ขอเช่าหรือขอเช่าระยะยาวจากส่วนราชการหรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมธนารักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ การรถไฟแห่งประเทศไทย โดยดำเนินการ พิจารณาคัดเลือกที่ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับจัดทำโครงการให้กลุ่มเป้าหมายได้ เช่าซื้ออาคาร และเช่าที่ดินระยะยาว
3. การขายอาคารสำเร็จรูปที่คงเหลืออยู่ในท้องตลาด (NPA) ทั้งของภาคเอกชนและ สถาบันการเงิน รวมทั้งของการเคหะแห่งชาติที่มีความเหมาะสมตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของการ เคหะแห่งชาติ โดยอยู่ในระดับราคาของกลุ่มเป้าหมายสามารถรับภาระได้
4. การจัดทำโครงการโดยจัดซื้อที่ดินเอกชน โดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดทำโครงการในลักษณะของการเสนอขายที่ดินให้การเคหะฯ เพื่อพิจารณาคัดเลือก เพื่อลงทุนจัดทำโครงการ
5. การร่วมดำเนินการกับภาคเอกชน โดยให้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการจัดหาที่ดิน แหล่งเงินทุน และก่อสร้าง โดยเสนอโครงการให้การเคหะแห่งชาติพิจารณาภายใต้เงื่อนไขของ

การเคหะ ฯ ซึ่งที่ผ่านมาในแต่ละระยะ ได้มีแนวทางการดำเนินงานในหลายรูปแบบ (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553)

การเคหะแห่งชาติ กำหนดนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่มุ่งสู่การเป็นชุมชนที่น่าอยู่ ตลอดจนประหยัดพลังงานเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันปัญหาที่มักเกิดขึ้นกับชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานการไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและสังคม ร่วมกันรักษาสีเขียวเพื่อให้เป็นชุมชนสีเขียว โดยนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ในโครงการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ซึ่งจะทำให้เป็นการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม และมีความยั่งยืน แต่อาจไม่ส่งผลรวดเร็วทันใจเหมือนสารเคมี เป็นการทำงานที่ต้องอาศัยหลักภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมานาน ไม่เสียค่าใช้จ่ายสูง โครงการนี้สามารถขยายผลไปสู่ชุมชนในทุกรูปแบบของบ้านเอื้ออาทรได้โดยไม่มีขีดจำกัด

ข้อมูลทั่วไปของบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง

ชุมชนบ้านเอื้ออาทรในเขตชานเมือง-เขตภูมิภาค เป็นชุมชนที่อยู่ห่างจากย่านศูนย์กลางเมือง และกระจายตัวอยู่ในย่านพักอาศัยแถบชานเมือง โดยเชื่อมโยงกับศูนย์กลางเมืองด้วยระบบเครือข่ายการคมนาคมหรือเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเมืองภูมิภาค ลักษณะเป็นชุมชนขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ ประกอบด้วยที่อยู่อาศัยหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ บ้านแถว บ้านแฝด และบ้านเดี่ยวที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครอบครัวขนาดกลางถึงขนาดใหญ่หรือครอบครัวที่มีลักษณะการอยู่อาศัยแบบดั้งเดิม โดยกำหนดให้มีความหนาแน่นโครงการประมาณไม่เกิน 12 ครอบครัว/ไร่ สำหรับการจัดทำโครงการที่ประกอบด้วย บ้านเดี่ยวและบ้านแฝด และความหนาแน่นไม่เกิน 14 ครอบครัว/ไร่ ในกรณีที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่ นอกจากมีองค์ประกอบโครงการขั้นพื้นฐานแล้ว จะต้องมีส่วนประกอบหลักอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมที่ให้ บริการประชาชนจำนวนมาก เช่น สถานที่ราชการ ศูนย์ชุมชนขนาดใหญ่ ห้องสมุด ศาลาประชาคม ลานกีฬา สนามกีฬา สวนสาธารณะ ลานค้าขาย สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน เป็นต้น (การเคหะแห่งชาติ, 2548)

สำนักงานเคหะชุมชนระยอง (2560) บ้านเอื้ออาทรในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย บ้านเดี่ยว 2 ชั้น และบ้านแฝด 2 ชั้น ขนาดที่ดินประมาณไม่น้อยกว่า 20 ตารางวา บ้านแถว 2 ชั้น ขนาดที่ดินประมาณไม่น้อยกว่า 16 ตารางวา จำนวน 12 ชุมชน ทั้งหมด 4,123 หน่วย โดยอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสำนักงานเคหะชุมชนระยอง 9 โครงการ และสำนักงานเคหะชุมชนมาบตาพุด 3 โครงการดังนี้

1. สำนักงานเคหะชุมชนระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยอง ระยะ 2 จำนวน 326 หน่วย

ตั้งอยู่ที่ ตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ ระยะ 3/ 1 จำนวน 228 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ น้ำคอก จำนวน 393 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ ตำบลน้ำคอก อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ ตะพง จำนวน 252 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ กระแสน จำนวน 272 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ตำบลกระแสน อำเภอบ้านแก่ง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ ประแสร์ 1 จำนวน 322 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ ประแสร์ 2 จำนวน 380 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ ตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ วังห้ว จำนวน 323 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ตำบลวังห้ว อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ วังห้ว ระยะ 4 จำนวน 199 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ ตำบลวังห้ว อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง

2. สำนักงานเคหะชุมชนมาบตาพุด

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ (บ้านฉาง 3) จำนวน 665 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ (มะขามคู่) จำนวน 490 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ตำบลมะขามคู่ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง

โครงการบ้านเอื้ออาทรระยะของ (ปลวกแดง) จำนวน 273 หน่วย
ตั้งอยู่ที่ตำบลปลวกแดง อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรเดช สมใจหมาย (2551) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
สิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาลตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุน้อยสุด 20 ปี
อายุมากที่สุด 84 ปี ระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี ระยะเวลาที่อาศัยอยู่น้อยที่สุด คือ 1 ปี มากที่สุด
คือ 65 ปี

ปัจจัยด้านสังคม พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่ ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 76.70 การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการฝึกอบรม ร้อยละ 66.70 และมากกว่าร้อยละ 80 ได้รับการประโยชน์จากการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว มีรายได้อยู่ในช่วง 0-20,000 บาท

ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร พบว่า โทรศัพท์เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารมากที่สุด ในขณะที่วิธีที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการมีโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสามารถช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากที่สุด

ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า มีความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยได้คะแนนเฉลี่ย 29.27 คะแนน

ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ พบว่า ได้คะแนนเฉลี่ยความคาดหวังผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 40.62 คะแนนอยู่ในระดับมาก

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลที่อยู่ในระดับน้อย กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.80 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.80 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 ซึ่งมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.64 ซึ่งมีส่วนร่วมในระดับน้อย

ผลการทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีผลที่น่าเชื่อถือสามารถสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยที่ไม่มีผลกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาในการอยู่อาศัย และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

กานแก้ว ปัญญาไทย (2554) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพรับจ้าง รายได้อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท มีสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน และพักอาศัยในชุมชนมากกว่า 20 ปี

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะอยู่ในระดับสูง โดยส่วนใหญ่ทราบถึงลักษณะของขยะแต่ละประเภท เช่น ขยะอินทรีย์เป็นขยะที่ย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ และทราบถึงกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ได้แก่ การจัดการขยะขั้นแรก คือ การทิ้งขยะลงถังรองรับขยะที่มีฝาปิดสนิท

และส่วนใหญ่ทราบถึงวิธีการกำจัดขยะแต่ละประเภทได้ถูกต้อง โดยก่อนการนำไปกำจัดต้องมีการคัดแยก เพื่อง่ายต่อการกำจัดและง่ายต่อการจัดเก็บของเทศบาล จำแนกเป็นขยะอินทรีย์ ขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ ขยะย่อยสลายไม่ได้ ขยะมีพิษหรือขยะอันตราย จากนั้นถึงนำขยะไปกำจัดตามวิธี

ส่วนใหญ่ยังทราบถึงสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหาขยะ เช่น ขยะที่ย่อยสลายยาก โฟม ทำลายสิ่งแวดล้อมและทำให้เกิดโลกร้อน และสามารถลดปริมาณขยะในชุมชนได้โดยการซ่อมแซมโต๊ะเก้าอี้ จักรยานเก่า การนำถุงพลาสติกกลับมาใช้ซ้ำ

นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยสมาชิกกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนอยู่ในระดับบ่อยครั้งที่มีโอกาส

ส่วนสมาชิกกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะอยู่ในระดับสูง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนอยู่ในระดับบางครั้ง และเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจของสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยใช้ Chi-square test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะ พบว่า ส่วนใหญ่มีจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะอยู่ในระดับสูง โดยส่วนใหญ่มีจิตสำนึกสาธารณะในการรณรงค์ และเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการขยะในชุมชน สนใจเข้าร่วมโครงการคัดแยกขยะของทางเทศบาล และเต็มใจร่วมบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อดำเนินกิจกรรมโครงการธนาคารขยะ รวมทั้งชักชวนให้คนในครอบครัวคัดแยกขยะ และร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะในชุมชน

นอกจากนี้ยังพบว่าจิตสำนึกของสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ในพื้นที่เขตเทศบาล ตำบลเกาะคา โดยสมาชิกชุมชนที่มีจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง และในระดับบ่อยครั้งที่มีโอกาส เป็นจำนวนที่เท่ากัน ส่วนสมาชิกชุมชนที่มีจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะอยู่ในระดับสูง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชนอยู่ในระดับบางครั้งเมื่อมี โอกาส และเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกของสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยใช้ Chi-square test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า จิตสำนึกของสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะคาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะภายในครัวเรือน ในภาพรวมพบว่า มีพฤติกรรมกรรมการกำจัดขยะภายในครัวเรือนที่ถูกต้องอยู่ระดับสูง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีขยะจากครัวเรือนเป็นประเภทขยะเปียก ครัวเรือนมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งทุกครั้ง

พฤติกรรมกรรมการจัดการขยะภายในครัวเรือนของสมาชิกชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชน โดยสมาชิกชุมชนที่มีพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะภายในครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนอยู่ในระดับไม่เคยเลย สำหรับสมาชิกชุมชนที่มีพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะภายในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนอยู่ในระดับบางครั้ง ส่วนสมาชิกชุมชนที่มีพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะภายในครัวเรือนอยู่ในระดับสูง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนอยู่ในระดับบางครั้งที่มีโอกาส และเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะภายในครัวเรือนของสมาชิกชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชน โดยใช้ Chi-square test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า พฤติกรรมกรรมการจัดการขยะภายในครัวเรือนของสมาชิกชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วันวิสา เอกเย็น (2555) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีสถานภาพแต่งงานและอยู่ด้วยกัน เป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน จบการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพค้าขาย มีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อเดือน มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนมากกว่า 11 ปีขึ้นไป

ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม/ อบรมกับผู้นำชุมชน และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากแหล่งข่าว จากสมาชิก/ ประธานหรือเทศบาล 1 ครั้ง ต่อ 2-3 เดือน มากที่สุด รองลงมาได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อนบ้าน/ ญาติพี่น้องประกาศของหน่วยงานราชการ กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน

ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความรู้มากที่สุด คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ ที่ดิน สัตว์ป่า ฯลฯ อย่างระมัดระวัง การปลูกป่าเพิ่มทำให้เกิดความชุ่มชื้นได้ การทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย การปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน สัตว์ป่าช่วยให้ป่าไม้อุดมสมบูรณ์และทุกคนในชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรอบ

ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ย 2.82 เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับ ดังนี้

ด้านการรับผลประโยชน์มีคะแนนเฉลี่ย 3.25 เมื่อพิจารณารายข้อลำดับแรก คือ สามารถนำความรู้ที่มีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้ รองลงมาคือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและได้รับความเสี่ยงจากมลพิษในชุมชนน้อยลงเป็นลำดับสุดท้าย

ด้านการร่วมดำเนินกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 2.89 เมื่อพิจารณารายข้อลำดับแรก คือ สามารถร่วมใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การใช้แหล่งน้ำที่มีอยู่ในการอุปโภค บริโภค รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการใช้สวนสุขภาพในเขตชุมชนเป็นสถานที่ในการพักผ่อนหรือออกกำลังกาย และมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น หน่วยงานนำมอง ปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ด้านการติดตามประเมินผล มีคะแนนเฉลี่ย 2.40 เมื่อพิจารณารายข้อลำดับแรก คือ การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการในการพัฒนาท้องถิ่นจากการได้รับสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุ โทรทัศน์ วารสารต่าง ๆ หอกระจายข่าวหรือการประชุม อบรม รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงผลประโยชน์ ผลตอบแทนที่ได้รับ ผลเสียจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชน และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

การตัดสินใจมีคะแนนเฉลี่ย 2.29 เมื่อพิจารณารายข้อลำดับแรกคือ มีส่วนร่วมกำหนดและจัดทำแผนโครงการต่าง ๆ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับหน่วยงานราชการ/

เอกชน รองลงมาคือ มีส่วนร่วมการประชุมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชน และมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นจำนวน 75 คน ผู้วิจัยได้รวบรวมปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะได้ 20 ประเด็น และพบว่า ประเด็นที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ประชาชนต้องการให้ทางเทศบาลเมืองหัวหินจัดหาที่ทิ้งขยะให้เหมาะสมและมีรถขยะมาเก็บขยะตามกำหนด รองลงมามี 2 ประเด็น คือ ต้องการให้การทำงานของเทศบาลเมืองหัวหินเป็นระบบ มีการวางแผน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และต้องการให้เทศบาลเมืองหัวหินจัดกิจกรรมร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ ๆ

ผลการทดสอบสมมติฐาน คือ ปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า

เพศส่งผลกระทบต่อการใช้ร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมและการรับผลประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อายุส่งผลกระทบต่อการใช้ร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการตัดสินใจ การร่วมดำเนินกิจกรรมและการรับผลประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถานภาพในครัวเรือนส่งผลกระทบต่อการใช้ร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการตัดสินใจและการรับผลประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่งผลกระทบต่อการใช้ร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมและการรับผลประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระดับการศึกษาส่งผลกระทบต่อการใช้ร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการตัดสินใจ การร่วมดำเนินกิจกรรมและการรับผลประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อาชีพส่งผลกระทบต่อการใช้ร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการตัดสินใจและการร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รายได้ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ด้านการตัดสินใจ การร่วมดำเนินกิจกรรมและการรับผลประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.05

ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ด้านการตัดสินใจ การร่วมดำเนินกิจกรรมและการรับผลประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05

การเข้าร่วมประชุม/ อบรมกับผู้นำชุมชนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมและการรับผลประโยชน์
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แหล่งรับข้อมูลและความถี่ในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บัญญัติ โยธะกา (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิก
ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ศึกษาเพื่อให้ทราบว่าปัจจัย
ใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยสรุปผลได้
ดังนี้

ลักษณะทั่วไปของสมาชิกชุมชน ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัย
อยู่ในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สมาชิกในชุมชน
ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31-50 ปี การศึกษาพบว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จบสายวิชาชีพ (ปวช./
ปวส./ อนุปริญญา) รองลงมาซึ่งอยู่ในระดับใกล้เคียงกันคือ ระดับมัธยมศึกษาและระดับปริญญาตรี
ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน เป็นระยะเวลา 11-20 ปี

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ พบว่า สมาชิกชุมชน
ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป ซึ่งอยู่ในระดับใกล้เคียง
กัน ในส่วนของรายได้ พบว่า รายได้ส่วนใหญ่ของสมาชิกชุมชนอยู่ในช่วง 10,000-20,000 บาท
ต่อเดือน รองลงมาคือ รายได้ในช่วง 1-10,000 บาทต่อเดือน กล่าวได้ว่าชุมชนในเขตเทศบาลเมือง
ท่าใหม่เป็นชุมชนที่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลาง

ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่
พบว่า สมาชิกชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์เป็นประจำมากที่สุด รองลงมาคือ การรับรู้

ข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางวิทยุ ตามลำดับ ในส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับ

ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยรวม และรายด้านของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมแต่ละด้าน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมด้านรับผลประโยชน์สูงสุด รองลงมาคือ ระดับการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ระดับการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ และระดับการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม การวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ปัจจัยสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสมาชิกในชุมชน ประกอบด้วย อาชีพ และรายได้ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่

พระครูวินัยธรสุรินทร์ กนตวีโร (2556) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.5 มีอายุอยู่ในช่วง 31-60 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือรับจ้างหรืออื่น ๆ ร้อยละ 57.1 มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 71.61 และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 11-45 ปี ร้อยละ 54.26

ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็น ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการร่วมคิด ด้านการร่วมดำเนินการ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการร่วมประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการร่วมคิดอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านการร่วมดำเนินการ ด้านขนบธรรมเนียม ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการร่วมประเมินผล เป็นลำดับสุดท้าย เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

ด้านการร่วมคิด พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านการร่วมคิดอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วม ด้านการร่วมคิดอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการร่วมดำเนินการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านการร่วมดำเนินการ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วม ด้านการร่วมดำเนินการอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านการร่วมรับ ผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมี ส่วนร่วม ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการร่วมประเมินผล พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านการร่วมประเมินผล อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วม ด้านการร่วมประเมินผลอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่า ประชาชนที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และประชาชนที่มีอายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน

ปลาวรินทร์ นาจาปา (2557) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการ ขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด สรุปผลการศึกษาดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 41-50 ปี ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีอาชีพ รับจ้างทั่วไป ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท และส่วนใหญ่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ใน ตำบล 21 ปีขึ้นไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ประชาชนให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้ายคือด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย

ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย โดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบล ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอย ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบล ต่างกัน มีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

พันธุ์พงษ์ คงเดชอติศักดิ์ (2557) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 20-30 ปี มากที่สุด จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร/ประมง และมีรายได้ต่อเดือน 10,000-20,000 บาท

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด โดยภาพรวม พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมา ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และอันดับสุดท้าย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 สรุปตัวแปรอิสระที่พบในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้	การนับถือศาสนา	สถานภาพ	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม	การเข้าร่วมประชุมอบรม	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
สุรเดช สมใจหมาย (2551)	/	/	/	/	/				/	/		/	/	/
กานแก้ว ปัญญาไทย (2554)	/	/	/	/	/			/	/					
วันวิสา เขือกเย็น (2555)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
บัญญัติ โยธะกา (2556)	/		/	/	/				/	/	/		/	
พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนุดวีโร (2556)	/	/	/	/					/					
ปภาวรินทร์ นาจาปา (2557)	/	/	/	/	/				/					
พันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศักดิ์ (2557)	/	/	/	/	/									

จากการทบทวนงานวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปตัวแปรอิสระที่พบในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมและนำตัวแปรอิสระที่ได้มาใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ เพศ
อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มี
ประสิทธิภาพ (EM)

ตารางที่ 2 ที่มาของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ	แหล่งอ้างอิง
เพศ	สุรเดช สมใจหมาย (2551; กาบแก้ว ปัญญาไทย, 2554; วันวิสา เขือกเย็น, 2555; บัญหัด โยธะกา, 2556; พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนฺตวิโร, 2556; ปภาวรินทร์ นาคาปา, 2557; พันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศักดิ์, 2557)
อายุ	สุรเดช สมใจหมาย (2551; กาบแก้ว ปัญญาไทย, 2554; วันวิสา เขือกเย็น, 2555; พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนฺตวิโร, 2556; ปภาวรินทร์ นาคาปา, 2557; พันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศักดิ์, 2557)
การศึกษา	สุรเดช สมใจหมาย (2551; กาบแก้ว ปัญญาไทย, 2554; วันวิสา เขือกเย็น, 2555; บัญหัด โยธะกา, 2556; พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนฺตวิโร, 2556; ปภาวรินทร์ นาคาปา, 2557; พันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศักดิ์, 2557)
อาชีพ	สุรเดช สมใจหมาย (2551; กาบแก้ว ปัญญาไทย, 2554; วันวิสา เขือกเย็น, 2555; บัญหัด โยธะกา, 2556; พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนฺตวิโร, 2556; ปภาวรินทร์ นาคาปา, 2557; พันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศักดิ์, 2557)
ระยะเวลา ที่อยู่ ในชุมชน	สุรเดช สมใจหมาย (2551; กาบแก้ว ปัญญาไทย, 2554; วันวิสา เขือกเย็น, 2555; บัญหัด โยธะกา, 2556; พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนฺตวิโร, 2556; ปภาวรินทร์ นาคาปา, 2557)
ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ จุลินทรีย์ที่มี ประสิทธิภาพ (EM)	สุรเดช สมใจหมาย (2551; วันวิสา เขือกเย็น, 2555; บัญหัด โยธะกา, 2556)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้
6. เสนอผลการแปลผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population) คือ ผู้อยู่อาศัยในบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 323 คน (สำนักงานเคหะชุมชนระยอง, 2560)

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ ผู้อยู่อาศัยในบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 179 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยด้วยการใช้สูตรของ Yamane (1973) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95 % ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 ใช้สูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = จำนวนของขนาดตัวอย่าง

N = จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

$$\text{แทนค่า } n = \frac{323}{1 + (323 \times 0.0025)}$$

$$= \frac{323}{1 + 0.80}$$

$$= 179$$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีโครงสร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

ส่วนที่ 2 ถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) (อุมารณ์ จัตุวรรณ์, 2548) จำนวน 12 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบใช่ และ ไม่ใช่

คำถามเชิงบวก ได้แก่ ข้อ 1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 10/ 11/ 12

คำถามเชิงลบ ได้แก่ ข้อ 8/ 9

เกณฑ์การให้คะแนน

ตอบถูก ให้ 1 คะแนน

ตอบผิด ให้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 ถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว้า จำนวน 13 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งเป็นคำถามเชิงบวก ทั้งหมด

เกณฑ์การให้คะแนน

ไม่เคย ให้คะแนน 1 คะแนน

เคย ให้คะแนน 2 คะแนน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามฉบับนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว้า จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กำหนดนิยามเพื่อใช้เป็นแนวทาง

ในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาลี้แควดล้อม โดยใช้จุดยืนที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังห้ว และตรวจสอบว่าครอบคลุมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วปรับปรุงตามคำแนะนำ

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พร้อมทั้งพิจารณาความถูกต้องชัดเจนของภาษาที่ใช้

3.1 นายสมบุญ ทองศรี หัวหน้าสำนักงานเคหะชุมชนมาบตาพุด การเคหะแห่งชาติ

3.2 ดร.ลือชัย วงษ์ทอง อาจารย์ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

3.3 ดร.อุษณกร ทาวะรัมย์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ

มหาวิทยาลัยบูรพา

4. วิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่า IOC (Index of item objective congruence) ดัชนีความสอดคล้องที่ 0.5 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาให้พิจารณาความสมบูรณ์อีกครั้ง จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้อยู่อาศัยในบ้านเอื้ออาทรระยอง มะขามคู่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (Reliability) แบบ Cronbach's alpha ได้ค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.743 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อถือได้ สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตรวจสอบจำนวนและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาตามจำนวนที่กำหนด นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาดำเนินการตรวจสอบคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้องในการตอบแบบสอบถาม เพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบแล้ว นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการนำเสนอ

และเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการพิสูจน์สมมติฐาน ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) นำข้อมูลมาประมวลผลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อดูลักษณะข้อมูลทั่วไป

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) นำข้อมูลมาประมวลผลโดยใช้สถิติ t-test เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างที่มีตัวแปร 2 ตัวแปร และสถิติ One-way ANOVA เพื่อหาค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อมีความแตกต่างในรายกลุ่มทดสอบด้วยวิธี LSD (Least significant difference test) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เกณฑ์การแปลผล

กำหนดเกณฑ์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) (Bloom, 1972)

ตั้งแต่ 80 % (10-12 คะแนน) หมายถึง ความรู้มาก

60-79 % (7-9 คะแนน) หมายถึง ความรู้ปานกลาง

น้อยกว่า 60 % (0-6 คะแนน) หมายถึง ความรู้น้อย

กำหนดเกณฑ์การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) (Bloom, 1972)

ตั้งแต่ 80 % (11-13 คะแนน) หมายถึง มีส่วนร่วมมาก

69-79 % (7-10 คะแนน) หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง

น้อยกว่า 60 % (0-6 คะแนน) หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด ว่างหว้า สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ศึกษา
2. ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)
3. ระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)
4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ศึกษา

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้อยู่อาศัย บ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด ว่างหว้า (n = 179)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	85	47.49
หญิง	94	52.51
อายุ		
30 ปี หรือต่ำกว่า	43	24.02
31-40 ปี	49	27.37
41-50 ปี	46	25.70
51-60 ปี	32	17.88
มากกว่า 60 ปี	9	5.03

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา		
ประถมศึกษา	54	30.17
มัธยมต้น	23	12.85
มัธยมปลาย/ ปวช.	29	16.20
อนุปริญญา/ ปวส.	25	13.97
ปริญญาตรี	44	24.58
สูงกว่าปริญญาตรี	4	2.23
อาชีพ		
ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	17	9.50
พนักงานบริษัทเอกชน	42	23.46
รับจ้างทั่วไป	51	28.49
เกษตรกร	11	6.15
แม่บ้าน	19	10.61
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	26	14.53
อื่น ๆ	13	7.26
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
น้อยกว่า 5 ปี	97	54.19
5 ปีขึ้นไป	82	45.81

จากตารางที่ 3 สามารถอธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อยู่อาศัยบ้านเอื้ออาทรระยอง
วังหว่า ได้ดังนี้

1. เพศ พบว่า ผู้อยู่อาศัยมีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ ร้อยละ 52.51 และ 47.49
ตามลำดับ

2. อายุ พบว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี จำนวน 49 คน ร้อยละ 27.37
รองลงมาอยู่ในช่วง 41-50 ปี จำนวน 46 คน ร้อยละ 25.70 และอยู่ในช่วงอายุ 30 ปีหรือต่ำกว่า
51-60 ปี มากกว่า 60 ปี ตามลำดับ

3. การศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 54 คน ร้อยละ 30.17 รองลงมาเป็นระดับปริญญาตรี จำนวน 44 คน ร้อยละ 24.58 และมีมัธยมปลาย/ ปวช. อนุปริญญา/ ปวส. มัธยมต้น สูงกว่าปริญญาตรี ตามลำดับ

4. อาชีพ พบว่า ผู้อยู่อาศัยประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด ร้อยละ 28.49 รองลงมา คือ พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 23.46 และประกอบธุรกิจส่วนตัว แม่บ้าน ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ อื่น ๆ เกษตรกร ตามลำดับ

5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 54.19 และอาศัยอยู่ในชุมชน 5 ปีขึ้นไป ร้อยละ 45.81

ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

การศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ได้แบ่งระดับของความรู้ความเข้าใจออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย ดังนี้

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละแบ่งตามระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ของผู้อยู่อาศัย บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว้า

ระดับความรู้ความเข้าใจ		จำนวน	ร้อยละ
น้อย	(น้อยกว่าร้อยละ 60)	1	0.56
ปานกลาง	(ร้อยละ 60-79)	65	36.31
มาก	(ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	113	63.13
รวม		179	100.00

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 63.13

ตารางที่ 5 จำนวน และร้อยละของระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

ข้อความ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คือ ของเหลว สีน้ำตาลที่ได้จากการหมัก	176	98.32	3	1.68
2. จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ช่วยปรับสภาพ ความสมดุลของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม	149	83.24	30	16.76
3. จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไม่เป็น อันตรายต่อชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืช	172	96.09	7	3.91
4. จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) สามารถ เพาะขยาย เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้วยตนเอง	152	84.92	27	15.08
5. การเพาะขยาย จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ในน้ำและกากน้ำตาล จะมีกลิ่นหอม และเป็น ฟองขาว ๆ ภายใน 2-3 วัน	139	77.65	40	22.35
6. การเพาะขยาย จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ถ้าไม่มีฟองขาว ๆ น้ำนิ่งสนิทแสดงว่า การหมัก ขยายเชื้อยังไม่ได้ผล	123	68.72	56	31.28
7. การขยายจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ควรใช้ภาชนะที่สะอาด เก็บไว้ในที่ร่ม ปิดฝา ให้สนิท	171	95.53	8	4.47
8. จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) สามารถ ใช้ร่วมกับสารเคมี เช่น น้ำยาล้างห้องน้ำ และยามาแมลงได้	116	64.80	63	35.20
9. ประโยชน์ของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คือ ใช้ขจัดกลิ่นอับในที่ต่าง ๆ เช่น รถยนต์ แอร์ ตู้เสื้อผ้า ผ้าม่าน ชั้นวางรองเท้า	113	63.13	66	36.87

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อความ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10. วิธีการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คือ ผสมน้ำเพื่อรดน้ำต้นไม้ และสวนทำให้เจริญงอกงาม และแข็งแรง	173	96.65	6	3.35
11. น้ำทิ้งที่มีส่วนผสมของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จากครัวเรือนสามารถเทลงท่อระบายน้ำได้	177	98.88	2	1.12
12. น้ำทิ้งที่มีส่วนผสมของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จะเป็นผลดีต่อแหล่งรับน้ำเสีย น้ำทิ้ง เช่น บ่อบำบัด แม่น้ำ ลำคลองต่าง ๆ	147	82.12	32	17.88

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ตอบถูกมากที่สุด คือ ข้อ 11 น้ำทิ้งที่มีส่วนผสมของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จากครัวเรือนสามารถเทลงท่อระบายน้ำได้ คิดเป็นร้อยละ 98.88

รองลงมาคือ ข้อ 1 จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คือ ของเหลวสีน้ำตาลที่ได้จากการหมัก คิดเป็นร้อยละ 98.32

ข้อที่ตอบถูกน้อยที่สุด คือ ข้อ 9 ประโยชน์ของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คือ ใช้กำจัดกลิ่นอับในที่ต่าง ๆ เช่น รถยนต์ แอร์ ตู้เสื้อผ้า ฝ้าม่าน ชั้นวางรองเท้า คิดเป็นร้อยละ 63.13

ระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย ดังนี้

ตารางที่ 6 จำนวน และร้อยละแบ่งตามระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม
โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

การมีส่วนร่วม		จำนวน	ร้อยละ
น้อย	(น้อยกว่าร้อยละ 60)	14	7.82
ปานกลาง	(ร้อยละ 60-79)	130	72.63
มาก	(ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	35	19.55
รวม		179	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 72.63

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์
ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ข้อความ	เคย		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ				
1. เคยร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการรักษา สิ่งแวดล้อมโดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	108	60.34	71	39.66
2. เคยร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมการรักษา สิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	66	36.87	113	63.13
3. เคยร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมรักษา สิ่งแวดล้อมโดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	89	49.72	90	50.28

จากตารางที่ 7 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ข้อ 1 เคยร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 60.34

รองลงมาคือ ข้อ 3 เคยร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 49.72

ข้อที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ข้อ 2 เคยร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 36.87

ตารางที่ 8 จำนวน และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ข้อความ	เคย		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน				
1. เคยเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	147	82.12	32	17.88
2. เคยร่วมสนับสนุนทรัพย์สิน เพื่อใช้ในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	27	15.08	152	84.92
3. เคยร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	40	22.35	139	77.65

จากตารางที่ 8 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ข้อ 1 เคยเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 82.12

รองลงมา คือ ข้อ 3 เคยร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 22.35

ข้อที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ข้อ 2 เคยร่วมสนับสนุนทรัพย์สิน เพื่อใช้ในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 15.08

ตารางที่ 9 จำนวน และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ข้อความ	เคย		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์				
1. เคนำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปใช้ในครัวเรือน	171	95.53	8	4.47
2. เคนำความรู้เกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปถ่ายทอดให้คนใกล้ชิดหรือคนอื่น ๆ ได้รับทราบ	97	54.19	82	45.81
3. เคนำความรู้เกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้	36	20.11	143	79.89

จากตารางที่ 9 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ข้อ 1 เคนำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปใช้ในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 95.53

รองลงมาคือ ข้อ 2 เคนำความรู้เกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปถ่ายทอดให้คนใกล้ชิดหรือคนอื่น ๆ ได้รับทราบ คิดเป็นร้อยละ 54.19

ข้อที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ข้อ 3 เคนำความรู้เกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ คิดเป็นร้อยละ 20.11

ตารางที่ 10 จำนวน และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ข้อความ	เคย		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
1. เคยติดตามผลการดำเนินงานของการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	82	45.81	97	54.19

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อความ	เคย		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2. เคยร่วมทำแบบประเมินผล การรักษาสีแวคส์ โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	98	54.75	81	45.25
3. เคยร่วมให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการรักษาสีแวคส์ โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	63	35.20	116	64.80
4. เคยได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการประเมินผลการรักษาสีแวคส์ โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)	27	15.08	152	84.92

จากตารางที่ 10 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ข้อ 2 เคยร่วมทำแบบประเมินผลการรักษาสีแวคส์ โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 54.75

รองลงมาคือ ข้อ 1 เคยติดตามผลการดำเนินงานของการรักษาสีแวคส์ โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 45.81 และข้อ 3 เคยร่วมให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการรักษาสีแวคส์ โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 35.20

ข้อที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ข้อ 4 เคยได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการประเมินผลการรักษาสีแวคส์ โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คิดเป็นร้อยละ 15.08

ผลการทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสีแวคส์ โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัดวิเศษ วิเคราะห์ข้อมูลระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ด้วยสถิติ t-test เพื่อใช้เปรียบเทียบความแตกต่างที่มีตัวแปร 2 ตัวแปร และสถิติ One-way ANOVA เพื่อหาค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อมีความแตกต่างในรายคู่ใช้สูตรแบบ LSD (Least significant difference test) ในการดูความแตกต่าง

สมมติฐานที่ 1 ผู้อยู่อาศัยที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังห้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามเพศ

เพศ	\bar{X}	SD	t	Sig.
ชาย	1.41	0.25	-1.973	.05
หญิง	1.49	0.26		

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 11 การทดสอบการเปรียบเทียบด้วยสถิติ t-test พบว่า ผู้อยู่อาศัยที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ผู้อยู่อาศัยที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังห้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	0.07	4	0.02	0.266	.899
ภายในกลุ่ม	11.89	174	0.07		
รวม	11.96	178			

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 12 การทดสอบค่าความแปรปรวนในการวิเคราะห์หาค่าความแตกต่างโดยใช้สถิติ One-way ANOVA พบว่า ผู้อยู่อาศัยที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 ผู้อยู่อาศัยที่มีการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	0.08	5	0.02	0.236	.947
ภายในกลุ่ม	11.88	173	0.07		
รวม	11.97	178			

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 13 การทดสอบค่าความแปรปรวนในการวิเคราะห์หาค่าความแตกต่างโดยใช้สถิติ One-way ANOVA พบว่า ผู้อยู่อาศัยที่มีการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ 4 ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	0.99	6	0.16	2.573	.021
ภายในกลุ่ม	10.98	172	0.06		
รวม	11.97	178			

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 14 การทดสอบค่าความแปรปรวนในการวิเคราะห์หาค่าความแตกต่าง โดยใช้สถิติ One-way ANOVA พบว่า ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาลิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีแบบ LSD (Least significant difference test) ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ผลความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการรักษาลิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามอาชีพ

	\bar{X}	ข้าราชการ/ รัฐ วิสาหกิจ	พนักงาน บริษัท เอกชน	รับ จ้าง ทั่วไป	เกษตรกร	แม่บ้าน	ธุรกิจ ส่วนตัว	อื่น ๆ
ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	1.50	-	0.14	0.04	0.06	-0.11	0.01	0.14
พนักงาน บริษัท เอกชน	1.36		-	-0.10	-0.08	-0.25*	-0.12	-0.00
รับจ้าง ทั่วไป	1.46			-	0.02	-0.15*	-0.02	0.10
เกษตรกร	1.44				-	-0.17	-0.04	0.08
แม่บ้าน	1.60						0.12	0.25*
ธุรกิจ ส่วนตัว	1.49						-	0.12
อื่น ๆ	1.36							-

* $p \leq .05$

เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบแบบ LSD ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างไปจากอาชีพแม่บ้าน

กลุ่มที่ 2 ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างไปจากอาชีพแม่บ้าน

กลุ่มที่ 3 ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพแม่บ้านมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างไปจากอาชีพอื่น ๆ

สมมติฐานที่ 5 ผู้อยู่อาศัยที่มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน

ตารางที่ 16 การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	\bar{X}	SD	t	Sig.
น้อยกว่า 5 ปี	1.41	0.26	-2.091	0.04
5 ปีขึ้นไป	1.50	0.25		

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 16 การทดสอบการเปรียบเทียบด้วยสถิติ t-test พบว่า ผู้อยู่อาศัยที่มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 6 ผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกัน

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามความรู้ความเข้าใจ

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	2.64	2	1.32	24.95	.000
ภายในกลุ่ม	9.32	176	0.053		
รวม	11.97	178			

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 17 การทดสอบค่าความแปรปรวนในการวิเคราะห์หาค่าความแตกต่างโดยใช้สถิติ One-way ANOVA พบว่า ผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้ความเข้าใจต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีแบบ LSD (Least significant difference test) ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ผลความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จำแนกตามความรู้ความเข้าใจ

	\bar{X}	ความรู้น้อย	ความรู้ปานกลาง	ความรู้มาก
ความรู้น้อย	1.13	-	-0.17	-0.41*
ความรู้ปานกลาง	1.30		-	-0.24*
ความรู้มาก	1.54			-

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 18 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบแบบ LSD ได้ดังนี้

คู่ที่ 1 ผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้ต่ำ มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างไปจากผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้มาก

กลุ่มที่ 2 ผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้ปานกลาง มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างไปจากผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้มาก

ตารางที่ 19 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1. ผู้อยู่อาศัยที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรของวังหว่า แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
2. ผู้อยู่อาศัยที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรของวังหว่า แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
3. ผู้อยู่อาศัยที่มีการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรของวังหว่า แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
4. ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรของวังหว่า แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
5. ผู้อยู่อาศัยที่มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนต่างกันมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรของ วังหว่า แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
6. ผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรของ วังหว่า แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด ว่างหว้า โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด ว่างหว้า จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ประกอบด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้อยู่อาศัยบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด ว่างหว้า ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 179 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test และสถิติ One-way ANOVA เมื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least significant difference test) สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้อยู่อาศัยบ้านเอื้ออาทรระยอง จังหวัด ว่างหว้า ผลการศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 31-40 ปี มากที่สุด จบการศึกษาระดับประถมศึกษาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 5 ปี
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ผลการศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) อยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) มากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 60.34

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) มากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 82.12

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วม ในการนำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปใช้ในครัวเรือนมากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 95.53

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมในการทำแบบประเมินผลการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) มากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 54.75

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้อยู่อาศัย ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้อยู่อาศัยที่มีอายุ การศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนผู้อยู่อาศัยที่มีเพศ อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างกัน มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ

สุรเดช สมใจหมาย (2551) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาลตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเกาะสมุยมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง และงานวิจัยของ บัญญัติ โยธะกา (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี พบว่า สมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง สามารถแยกวิเคราะห์เป็นรายด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยอยู่ในระดับปานกลาง อาจกล่าวได้ว่า ผู้อยู่อาศัยให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน แต่อาจมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) น้อย ทำให้ผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยอยู่ในระดับปานกลาง อาจกล่าวได้ว่า ผู้อยู่อาศัยเข้าร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) เช่น การเข้าร่วมอบรมให้ความรู้และการเพาะขยายจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) แต่มีกำลังในการสนับสนุนทรัพย์สิน วัสดุ อุปกรณ์ในการทำกิจกรรมค่อนข้างน้อย จึงทำให้ผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยอยู่ในระดับปานกลาง อาจกล่าวได้ว่า ผู้อยู่อาศัยได้นำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปใช้ประโยชน์เฉพาะในครัวเรือน อาจมีผู้อยู่อาศัยบางส่วนที่นำความรู้เกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปถ่ายทอดได้และยังไม่สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ จึงทำให้ผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยอยู่ในระดับปานกลาง อาจกล่าวได้ว่าผู้อยู่อาศัยมีการติดตามผลของการรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงกิจกรรม แต่ผู้อยู่อาศัยส่วนน้อยที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการในการประเมินผล จึงทำให้ผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ผู้อยู่อาศัยที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังห้ว แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนฺตวิโร (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ ปภาวรินทร์ นาจาปา (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยไม่แตกต่างกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เพศหญิง และ เพศชาย มีความคิดแตกต่างกันเรื่องการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ

2.2 ผู้อยู่อาศัยที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังห้ว ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนฺตวิโร (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ พันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศักดิ์ (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัยนั้น อาจกล่าวได้ว่าผู้อยู่อาศัยที่มีอายุมากรับรู้การมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ ส่วนผู้อยู่อาศัยที่มีอายุน้อยรับรู้การมีส่วนร่วมจากการศึกษา จึงทำให้ช่วงอายุไหนก็สามารถรับรู้การมีส่วนร่วมได้เท่ากัน

2.3 ผู้อยู่อาศัยที่มีการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังห้ว ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญหัด โยระกา (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ ปภาวรินทร์ นาจาปา (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาที่ต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัยนั้น อาจกล่าวได้ว่าผู้อยู่อาศัยมีจิตสำนึกในการอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน ดังนั้นการศึกษาที่แตกต่างกันจึงไม่ทำให้การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยแตกต่างกัน

2.4 ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปภาวรินทร์ นาจาปา (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า อาชีพต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ สุรเดช สมใจหมาย (2551) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาลตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า อาชีพเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลกับการมีส่วนร่วม ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัยนั้น อาจกล่าวได้ว่าผู้อยู่อาศัยที่ประกอบอาชีพต่างกัน ไม่สามารถสละเวลามาให้ความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมได้ จึงทำให้ผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมต่างกัน

2.5 ผู้อยู่อาศัยที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกันมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปภาวรินทร์ นาจาปา (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขัดแย้งกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุธีรัตน์ กนฺตวิโร (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัยนั้น อาจกล่าวได้ว่าผู้อยู่อาศัยที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน อาจทำให้มีความสนิทคุ้นเคยกับครัวเรือนข้างเคียงน้อย ทำให้ไม่มีความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ

2.6 ผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ต่างกันมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญหทัย โขชะกา (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนขัดแย้งกับงานวิจัยของ สุรเดช สมใจหมาย (2551) ได้ศึกษาการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาลตำบลเกาะสมุย จังหวัด สุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมไม่มีผลกับการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว่า ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง จึงควรรหาแนวทางการส่งเสริมให้ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมมากขึ้นในส่วนของผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรกำหนดนโยบายหรือแนวทางแก้ไขปัญหาล้างสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยให้ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางและวางแผนการดำเนินงานร่วมกันหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพิจารณาหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดก่อนนำมาวางแผนการดำเนินงานต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ของการเคหะแห่งชาติลงพื้นที่เยี่ยมเยียนและรับฟังปัญหา และความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและจัดประชุมเพื่อกระตุ้นให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรศึกษาความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) เพื่อนำผลมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้อย่างถูกวิธีและมีความเหมาะสมกับชุมชน

บรรณานุกรม

- กันตินันท์ จำปาแพง. (2552). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนกองขยะหนองแขม*. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กานแก้ว ปัญญาไทย. (2554). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- การเคหะแห่งชาติ. (2548). *โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย “โครงการบ้านเอื้ออาทร ระยะที่ 5”*. กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ.
- การเคหะแห่งชาติ. (2559 ก). *รายงานประจำปี 2558*. เข้าถึงได้จาก https://www.nha.co.th/assets/portals/1/files/download/report_2558.pdf
- การเคหะแห่งชาติ. (2559 ข). *แผนปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ประจำปีงบประมาณ 2559*. เข้าถึงได้จาก https://www.nha.co.th/assets/portals/1/files/download/report_2558.pdf
- การเคหะแห่งชาติ. (2560). *ประวัติความเป็นมา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nha.co.th/view/1>
- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน. (2558). เข้าถึงได้จาก <https://punpunsara.com/2015/06/08>
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2552). *รายงานประจำปี 2552*. เข้าถึงได้จาก <https://www.egat.co.th/index.php>
- โกวิท พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- นริศ ไชยกุล. (2522). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- บัญญัติ โยธะกา. (2556). *การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี*. งานนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปภาวรินทร์ นานาปลา. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด*. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

พจนาน อินทรมานนท์, (ม.ป.ป.). *บทความการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก

<http://www.academia.edu/>

พระครูวินัยธรสุชินันท์ กนฺตวิโร. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง 5 อำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัฒน์ บุญรัตพันธุ์. (2517). *การสร้างพลังชุมชน โดยขบวนการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศ์. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด*. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ไพรัตน์ เจริญรินทร์. (2524). *การบริหารงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ยุทธพงษ์ เข้าประมงค์. (2555). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). *การพัฒนาชุมชน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บางกอกบลี้ออก.

วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี บุรีกุล และเมธิสา พงษ์ศักดิ์ศรี. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน: การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

วันวิสา เชือกเย็น. (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2551). *การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์*. กรุงเทพฯ: โฟร์เพช.

วิษณุ หยกจินดา. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*.

เข้าถึงได้จาก <http://www.unisearch.chula.ac.th/>

สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สนธยา พลศรี. (2553). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). *การพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สันติ ห้างน้ำ. (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลแหลมมวงอบ*

อำเภอแหลมมวง จังหวัดตราด. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ,

มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานเคหะชุมชนระยอง. (2560). *รายงานการบรรจุผู้อยู่อาศัยโครงการบ้านเอื้ออาทร*.

กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ.

สุรเดช สมใจหมาย. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ*

สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุมาภรณ์ จัตุนวรัตน์. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการรักษาสิ่งแวดล้อม*

โดยใช้จุลลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษา เคหะชุมชนนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Bloom, B. A. (1972). *Taxonomy of education objective handbook I: Cognitive domain*.

New York: David Mc Kay.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Rural development participation*. New York:

Concepts and measures for project design implementation and evaluation.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row Publication.

ภาคผนวก

ชุดที่.....

แบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม
โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) : กรณีศึกษา บ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว้า

.....

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังหว้า ของหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา ข้อมูลที่ศึกษานี้เป็นการศึกษาในเชิงวิชาการจะไม่มีผลกระทบต่อท่านผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

จึงขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาและข้อมูลนี้จะถือเป็นความลับมิได้เปิดเผยผู้ตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริง)

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

30 ปีหรือต่ำกว่า

31-40 ปี

41-50 ปี

51-60 ปี

มากกว่า 60 ปี

3. การศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมต้น

มัธยมปลาย/ ปวช.

อนุปริญญา/ ปวส.

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

- ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน
 รับจ้างทั่วไป เกษตรกร
 แม่บ้าน
 ประกอบธุรกิจส่วนตัว ระบุ.....
 อื่น ๆ ระบุ.....

5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในโครงการบ้านเอื้ออาทรจังหวัดระยอง

- น้อยกว่า 5 ปี 5 ปีขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ)

ลำดับ	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1.	จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คือ ของเหลวสีน้ำตาลที่ได้จากการหมัก		
2.	จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ช่วยปรับสภาพความสมดุลของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม		
3.	จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืช		
4.	จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) สามารถเพาะขยายเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง		
5.	การเพาะขยายจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ในน้ำและกากน้ำตาลจะมีกลิ่นหอมและเป็นฟองขาว ๆ ภายใน 2-3 วัน		
6.	การเพาะขยายจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ถ้าไม่มีฟองขาว ๆ น้ำนิ่งสนิทแสดงว่าการหมักขยายเชื้อยังไม่ได้ผล		
7.	การขยายจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ควรใช้ภาชนะที่สะอาด เก็บไว้ในที่ร่ม ปิดฝาให้สนิท		
8.	จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) สามารถใช้ร่วมกับสารเคมี เช่น น้ำยาล้างห้องน้ำและยาฆ่าแมลงได้		

ลำดับ	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
9.	ประโยชน์ของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คือ ใช้ขจัดกลิ่นอับในที่ต่าง ๆ เช่น รถยนต์ แอร์ ตู้เสื้อผ้า ฝ้าม่าน ชั้นวางรองเท้า		
10.	วิธีการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) คือ ผสมน้ำเพื่อรดน้ำต้นไม้ และสวนทำให้เจริญงอกงามและแข็งแรง		
11.	น้ำทิ้งที่มีส่วนผสมของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จากครัวเรือนสามารถเทลงท่อระบายน้ำได้		
12.	น้ำทิ้งที่มีส่วนผสมของจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) จะเป็นผลดีต่อแหล่งรับน้ำเสียน้ำทิ้ง เช่น บ่อบำบัด แม่น้ำ ลำคลองต่าง ๆ		

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการรักษาสีเขียวโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ

(EM): กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรระยอง วังห้ว

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงคำตอบเดียว)

ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย	ระดับการมีส่วนร่วม	
	เคย	ไม่เคย
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ		
1. ท่านเคยร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		
2. ท่านเคยร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		
3. ท่านเคยร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน		
1. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		
2. ท่านเคยร่วมสนับสนุนทรัพยากรเงิน เพื่อใช้ในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		

ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย	ระดับการมีส่วนร่วม	
	เคย	ไม่เคย
3. ท่านเคยร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์		
1. ท่านเคยนำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปใช้ในครัวเรือน		
2. ท่านเคยนำความรู้เกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปถ่ายทอดให้คนใกล้ตัวหรือคนอื่น ๆ ได้รับทราบ		
3. ท่านเคยนำความรู้เกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้		
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล		
1. ท่านเคยติดตามผลการดำเนินงานของการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		
2. ท่านเคยร่วมทำแบบประเมินผลการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		
3. ท่านเคยร่วมให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		
4. ท่านเคยได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการประเมินผลการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM)		

ขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม